משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה פסחים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה פסחים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-פסחים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ד 6
משנה ה 6
משנה ז 6
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ד 11
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 12
משנה ח 13
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ז 17
משנה ח 17
פרק ד 17
משנה א 17
משנה ה 18
משנה ח 18
משנה ט 19
פרק ה 20
משנה ד 20
משנה ז 20
משנה ט 20
משנה י 20
פרק ו 21
משנה א 21
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ה 22
פרק ז 25
משנה א 25
משנה ב 26
משנה י 26
פרק ח 27
משנה ו 27
משנה ז 27
משנה ח 28
פרק ט 29
משנה א 29
משנה ה 29
משנה ו 29
משנה ח 30
פרק י 30
משנה א 30
משנה ג 30
משנה ה 31
משנה ט 37
משנה י 37

פרק א

משנה א

אור לי"ד. עיין רע"ב ותי"ט. ועוד בה שלישיה פי' הראב"ד ז"ל דתנא אהתחלת הלילה קפיד שיש עדיין קצת אור. ואלולי כן לא היה שם חושך לאור. ואיכא עת קבוע. ומהכא משמע לי דדייק אביי מילתיה דאמר בגמרא הילכך האי צורבא מרבנן כו' לא לפתא בשמעתא אורתא דתליסר נגהי ארביסר כו'. ודוק. דליכא מילתא דלא רמזה רבי במתני':

משנה לחם

לי"ד בניסן. וקצר התנא במובן. זה דרכו ברבים מהמקומות.

משנה לחם

בודקין עמ"ש הרע"ב. **ותי"ט** מחית נפשיה לספיקא. אי סגי בבטול בלב בלחוד. ולא קיי"ל הכי. אלא צריך להוציאו בשפתיו. כדאיתא בירושלמי בהדיא עבב"י סימן תל"א. ומ"ש במו"ק שם ובסימן תל"ו **ובהדי** פלוגתא למה לן בלא"ה נמי אתי שפיר.

משנה לחם

מ"ש הרע"ב שמא ימלך על בטולו. **ר"ל** דאע"פ שהוציאו בשפתיו. מ"מ במחשבה בעלמא הדר קני ליה. משום דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ואפילו בלא מחשבה. אלא משום דאיסורא לא ניחא ליה דליקני. מיהו בגלויי דעתא דחס עליה מלשרפה. סגי למיקם עלה בבל יראה ובל ימצא. ודוק. ועמו"ק סימן תל"ד.

משנה לחם

כתב עוד רע"ב ומיהו כו' **עמ"ש** שם סי' תל"ג.

משנה ב

משנה לחם

אין חוששין שמא גררה ע"פ רע"ב וכן פרש"י. **ותמיהא** לי טובא איכפל תנא לאשמועינן כה"ג דלא ניחוש שמא בתוך שבא לבדוק בזוית זו גררה חולדה למקום הבדוק. ונצריכנו לחזור ולבדוק. אטו הא צריכא למימר דאין לדבר סוף. פשיטא ודקארי לה מאי קארי. **לכן** נראה לי. דהך בבא פירושא דקמייתא היא. דסד"א הא דתנן ברישא. כל מקום שאין מכניסין בו חמץ. א"צ בדיקה. היינו דווקא בשאין חולדה וברדלס מצויין שם כלל. אבל היכי דשכיחי הני דגררי לחמץ ממקום אחר. ניחוש להו אף במקום שאין מכניסין. דהא כל עיקר הבדיקה מפני הספק היא. **ואע"ג** דהיכא דבדק זימנא חדא. ודאי תו לא צריך. דלמבדק ומיזל כל שעתא פשיטא דלא אפשר. ומוקמינן דחזקה דבדיקה. מיהא ליבעי הוחזק בדוק פעם אחת. לאפוקי כי לא בדיקניה מעולם. דלית ליה חזקה כלל. לא נסמוך אמאי דאין מכניסין בו חמץ בידי אדם. כיון דמספקא לא נפקא. **להכי** קמ"ל תו. דאין חוששין לחולדה בכל גוונא. אפילו היכא דשכיחי באותו בית וחצר. לא חיישינן לה ממקום למקום. דאל"כ. אלא דווקא בדלא

שכיחי לגמרי באותו בית וחצר. הוא דלא מצרכונן בדיקה למקום שאין מכניסין. אין לדבר סוף. דאכתי ניחוש מעיר לעיר. ולא משכחת לה כלל לדינא דרישא. והא ודאי לא מסתברא לאחמורי כולי האי. אלא מאי אית לך למימר. דלא מחזקינן איסורא ממקום למקום. וכי גמירי דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה. בכל גוונא גמירי לה. כדאמרן.

משנה ג

כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו. עבתי"ט. אי נמי אם יחסר לחמו:

משנה לחם

בתוך המועד ע"פ רע"ב. **ובתי"ט** שחשב לעשות סעד לפירש"י. הנה רצה הרב לבאר הסתום בסתום. דערבך ערבא צריך. מאן יימר דפירושו שם משעה הששית (אע"ג דכך פירש"י התם. איהו לשטתיה דהכא אזיל). **דילמא** לא איירי אלא במועד ממש. משעתא דקאי עלה בכרת. כי משהי ליה. **ודיקא** נמי. מדפסיק ואמר. ושרפו. פטור. דמשמע אליבא דכ"ע. ומי לא איכא ר"ש. דס"ל לפני זמנו בלא כלום. ולהר"זה מותר אפילו באכילה עד הלילה. לדבריו של ר"ש. אי הכי בבבא קמייתא נמי אתאן לפלוגתא. **ותו** בר מן כל דין. לא מיבעיא דליכא לסיוע לפירש"י מהתם. ואדרבה תהוי תיובתא כלפי סנאיה דמר. דהא מיהא מודה הרב דבמועד דהתם. כייל ודאי לימי הי"ט עצמו. כדכתב בהדיא. א"כ הכא נמי דכוותה. פרושו דמועד. עצומו של י"ט הוא. כמו בכל מקום. **ודדייק** הרב מדנסיב לישנא דלאחר הפסח. ולא לאחר המועד. לא דיוקא הוא לגמרי. ולידוק מרישא אפכא. דנקט רבה במילתיה לפני הפסח. ולא לפני המועד. ש"מ דע"כ לפני המועד. לא הוה משמע לפני מועד הבעור. אלא לפני מועד הי"ט. **והכי** הוא ודאי. דמשו"ה לא סגי דלא נסיב ברישא דמילתיה. הפסח. דמשמע נמי לפני הקרבת קרבן פסח. מקמי דמתסר לגמרי. ואיידי דנקט מעיקרא לפני הפסח. נקט נמי לבתר הכי אחר הפסח. **ולעולם** במועד. סתמו כפירושו בכל דוכתא. וכ"ש לשון דתוך המועד כדתנן הכא. דודאי משמע כפירוש התוספות. **ומסייע** נמי. דקתני במילתייהו ולא בדק. בי"ד סתמא. וק"ל. וכן עקר בלי ספק.

משנה לחם

יניחנו בצינעא עמ"ש בס"ד במו"ק סתל"ד.

משנה לחם

בלח"ש לחמו. נ"ב. **ונ"ל** דאיכא בינייהו. לרבא דחייש לשמא תטול בפנינו. אפילו אינו אלא כזית. כה"ג צריך בדיקה אחריו. דאכזית עובר. וצריך בעור. כדלקמן פ"ג מ"ב. **אבל** לרב מרי דחייש לספק. הני מילי דצריך בדיקה. בכביצה. אבל בכזית לא עדיף מהא דשילהי פ"ג. דאין מטריחין אותו לחזור לביתו ולבדוק. אלא על כביצה. ובציר מהכי בבטול בעלמא סגי ליה. אע"ג דודאי חמץ הוא. כ"ש כאן שמבטלו בלבו. ודיו.

משנה ד
משנה לחם

אוכלין כל חמש פירוש שעות הללו. ע"ל מ"ב פ"א דברכות. ובמ"ש שם בס"ד. ובמו"ק סימן תל"א ותמ"ג.

משנה ה
משנה לחם

מ"ש הרע"ב. ואין הלכה כר"ג. **עמ"ש** בס"ד בחידושי גמרא. שילהי פ"ק דמכלתין.

משנה ז
משנה לחם

מימיהם של כהנים עמ"ש בס"ד מו"ז דשקלים.

פרק ב

משנה א
מאכיל לבהמה ולחיה. כתב הרע"ב צריכי כו' ואי תנא חיה דאי משיירא מיהת מצנעא ולא עבר עליה עכ"ל:

וצ"ע מ"ט לא קעבר עליה הא קאי ליה בבל יטמין. ושמא יש לחלק דבל יטמין היינו בודאי. משא"כ הכא דספק הוא דאימור אכלתיה. מיהא אמתני' [דף ט' ע"א] דאין חוששין שמא גררה חולדה קאמר תלמודא. טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישינן. ולא אמרינן אכלתיה דאין ספק מוציא מידי ודאי:

אולי י"ל התם בגררה איירי דודאי מצנעא. משא"כ הכא דבמאכיל עסקינן שאוכלים לפניו. אלא שיש לחוש שישיירו ואח"כ יצניעו. דספק וספק הוא. ובאמת שכך משמעות הלשון. ובזה א"צ ג"כ לדוחק שכתבו התו' לחלק בין חיה לחולדה. ובין חולדה לחולדה כמ"ש בתי"ט. דהשתא דאתינן להכי קושית התו' נמי לא קשיא כלל. וגם א"צ לדחוק כמ"ש הרא"ש דצריך לעמוד עליהם עד שיאכלו. ולא יעלים עיניו מהן. ודקאמר תלמודא דאי משיירא חזי ומצנעא ר"ל אם ישכח מחמת טרדא. שזה קצת רחוק. אלא מתני' סתמא בכל גוונא איירי ולא בעי לעמוד עליהם עד שיאכלוהו. אלא בסתמא תלינן דאכלוהו. כיון דאוכלים בפניו שוב א"צ לראות אם ישיירו ויצניעו:

ואכתי איכא למידק היכי קאמר דאי משיירא מצנעא. משמע דאפי' ודאי מצנעא. תו לא קעבר עליה. ואמאי פשיטא ליה דלא עבר עליה. והרי הצריכו חז"ל בדיקה אף לחמץ שאינו ידוע שלא יעבור עלוי. ואפילו למ"ד דטעמא דבדיקה משום דילמא אתי למיכל מניה [תוס' בריש המסכ'] הא נמי שייך בהטמנת חולדה. אע"פ שהוא בחור עמוק. איכא

למיחש שתגררהו לחוץ בתוך ימי הפסח. מיהו להך טעמא בתרא לא קשיא כולי האי דכיון דספיקא דרבנן הוא כדכתיבנא. דודאי לא הוי וחששא דרבנן בעלמא הוא דאיכא. אזלינן בספיקה לקולא. מה שאין כן לטעמא קמא משום דקעבר עליה בב"י וב"י. והא בהטמנה נמי קעבר. והו"ל ספי' דאורייתא. א"כ אפילו הוי ספיקא אי מצנעא ליבעי בדיקה. והא לא אדכר כלל. וגם אליבא דרא"ש לא צריך בדיקה אפי' שכח והעלים עיניו וק"ל:

ותו דמאי טעמא ניחא ליה בחיה דאי משיירא מצנעא. וכי מצנעא מאי הוי הא אי ודאי מצנעא. ודאי עבר עליה. והשתא אי נמי ספיקא הוי למאי מהני כלל הך סברא דמצנעא. וי"ל דלא קעבר בבל יטמין אלא בחמץ שלו. משא"כ בשאינו שלו. והכא בשעה חמישית עסקינן דכבר ביטל כל חמץ שיש לו. ועוד אפילו לא ביטל בפירוש אין לך ביטול גדול מזה. שהפקירו למאכל הבהמה שאפשר שתאכלנו קודם זמן איסורו. כבר נתבטל אצלו ממילא קודם שעת איסורו. ולאו דעתיה עלויה. ולא דמי לגררה חולדה ככר בפנינו. דדעתה עילויה. דהא מדעתיה לא יהיב לה. וחיישינן דדעתיה עלויה. ודילמא משכח ליה לבתר זמן איסוריה. וליכא אלא ספק נגד ודאי כנז'. משא"כ הכא ודוק היטב:

ולא באנו למחלוקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל בחמץ בבור אם די בביטול. עיין מ"ש בס"ד בא"ח (סי' תל"ח). דהכא בענינא דמתני' אפי' הראב"ד ז"ל יודה והבן:

ואף שכל אלה דברים נכונים וברורים אצלי בס"ד. נ"ל שאין צורך לכל הטורת הזה לענין משנתינו. דאטו במתני' במאכיל בהמתו וחייתו ברשותו עסקינן. דליכא רמז ורמיזה מזה. ומי לא עסקינן דמאכילן ברשות אחרת. דלא קעבר עליה אפי' נשתייר שם החמץ בודאי. דלא קבעי לאשמעינן אלא היתר הנאה דשעה חמישית. ולאפוקי משעה שאסור בהנאתו. שאסור אף להאכיל לבהמה ולחיה דהפקר. אף שלא ברשותו כדאיתא בירו'. והובא בא"ח (סימן תל"ג ותמ"ו) עמ"ש שם בס"ד. וקמ"ל דכל זמן שמותר בהנאה מותר בזה. והיינו חוץ מרשותו. באופן שאפילו תצניע שם החולדה אינו עובר. דלא חיישינן לגררתה ממקום למקום כדתנן בהדי'. ולא דמי לחששה דשמא תטול בפנינו ותכנס לביתו הבדוק וק"ל. וזה ברור:

ופלא גדול על התו' והרא"ש שנתחבטו בזה בחנם. ואע"ג דודאי מצאו מקום קצת להבין משנתינו במאכיל ברשותו. מסוגיא דתלמודא דעביד צריכותא משום דבהמה אי משייר חזי ליה וכו'. זהו בלי ספק שהכריחם להבנתם. מכל מקום אי משום הא לא איריא. דתלמודא אורחיה למיעבד צריכות בכל דהו דאיכא למטעי. והכא נמי סד"א דאף במשייר חמצו במקום הפקר. קעבר עליה. דצריך דווקא להוציאו מן העולם. ולא די במה

שמוציאו מרשותו קודם זמן איסורו להכי הו"א דלא שרי אלא בחיה דמיהת מצנעא. והו"ל כמבוער כחמץ שנפלה עליו מפולת. א"נ בבהמה דווקא שרי. דאי משיירא חזי ליה ומבערו. אבל היכא דאיכא למיחש דישתייר אחר זמן איסורו. אפי' ברשות שאינו שלו אסור. להכי אצטריך וקמ"ל דשרי בהנאה בכל גוונא. קודם זמן איסורו. אף שישתייר אחר כך. רק שיוציאנה מרשותו קודם זמן איסורו. ולאפוקי מב"ש דסברי שמצווה לבערו מן העולם דווקא. וכדכתב הרע"ב הכא:

ואע"ג דהא תני ליה ומוכרו לנכרי לאפוקי מדב"ש כדפירש רע"ב. מ"מ הני נמי להכי הוא דאתו. וכולהו צריכי דבהמה וחיה צריכי כדאמרן. וגוי אצטריך ליה אע"ג דבר דעת הוא. ותו דאי משייר אע"ג דחזי ליה. לא מצי מבער ליה. ואי תני גוי ולא תני הני. הו"א דווקא לגוי שרי. דהרי קנאו לפני הפסח והרי הוא שלו. אבל בהני דאי משייר ליה. נימא דאכתי של ישראל הוי. וברשותו קאי בכל מקום שהוא כמעיקרא. וליעבר עליה. קמ"ל דכיון דאפקריה. תו לא עבר עליה. אע"ג דלא זכה בו אדם. ולא הוציאו מהעולם ודוק. וזה כפתור ופרח בעיני בעזה"י:

וחכ"א אף מפרר. לפי גרסתנו זאת משמע דחכמי' נמי ס"ל דבשריפה שפיר דמי:

ותימה דבשילהי תמורה [דף ל"ד ע"א] תנן כל הנקברים לא ישרפו וכל הנשרפים לא יקברו. א"כ חכמים מאי קסברי אי ס"ל מהנשרפים הוא לא יקבר. ואי מהנקברים לא ישרף. והרי"ף והרא"ש באמת לא גרסי אף. אלא ה"ג וחכ"א מפרר. (וכצ"ל בדעת התו' דוק) וס"ל דווקא מפרר ואינו רשאי להחמיר ולשרוף. דאתי לידי קולא. דאפר הנשרפין מותר ושל נקברין אסור. עיין בא"ח סי' תמ"ה:

ובמג"א שם כתב אליבא דרמב"ם דס"ל שרשאי לשרוף הנקברים ושלא ליהנות באפרן. ואינו נ"ל דהא בהדיא תנן סתמא אינו מותר לשנות ולהחמיר לשרוף הנקברים. מדלא מפליג משמע דלגמרי לא הותר לשנות. משום דנפיק מנה חורבא למישרי אפרן. וזה פשוט בעיני:

איברא אליבא דרש"י [דף י"ב ע"ב] דמפרש פלוגתייהו דר"י ורבנן בשעה ששית דרבנן. הוא דבעי ר"י שריפה דווקא. ואחר שש מודה לרבנן דהשבתתו בכל דבר. ניחא גירסא דידן ולק"מ דהא דשרו רבנן הכא אף בשריפה. אף על גב דלדידהו הו"ל מהנקברים שאפרן אסור. היינו משום דהכא בשעת ביעורו דהיינו שעה ששית קיימינן. דאכתי לא איתסר בהנאה דאורייתא. דלגזור אשרפתו משום אפרו. ואפשר דהרמב"ם נמי מתיישב בהכי וקאי ליה בשטת חכמים ודוק:

עוד יש ליישב הרמב"ם בשיטת ר"י וע"פ פירוש התו' ולא תקשי דידיה אדידיה. דבאמת פסק שחמץ הוא מהנשרפים. ואינו סותר למ"ש שאפרו אסור. דאיכא למימר כולה כר"י ס"ל. (ולא כמ"ש המפרשים שפוסק כחכמים) ור"י נמי קסבר דחמץ אפרו אסור. ודקאמר בשריפה היינו להחמיר עליו להטעינו שריפה ולאסור אפרו. ואזיל לטעמיה דס"ל אם רצה להחמיר לשרוף הנקברים רשאי. ולא חייש דילמא אתי לאקולי באפרן:

והשתא אתי שפיר הא דפסק הר"מ באפרו אסור. משום דמיירי שלא בשעת איסורו דהיינו מתחלת ז' ולמעלה כפירוש התו' אליבא דר"י דקאמר אימתי הוא בשריפה שלא בשעת ביעורו שהוא ודאי כדבריהם ז"ל דהיינו משעת איסורו ד"ת. וה"נ סבר הר"מ ולא פסק דמפרר וזורה לרוח נמי. אלא בשעה ששית שהיא זמן ביעורו. דמודה בה ר"י. ושמעתיה כר"י אזלא בכולא מילתא. והא דפסק כר"י אע"ג דאיתותב ר"י מדברי עצמו. דאנן לא שתקינן כדכתבו הפוסקים אליבא דרש"י. ונ"ל דהיינו דהוי ליה לר"י למהדר להו לרבנן. דאין הכי נמי חמץ טעון אף קבורה כאשם תלוי. כמו שאמרתי דאזיל הכא והכא לחומרא. שמצריכו שריפה כנותר. וקבורה לאפרו כאשם. לפי שהוא בבל תותירו. ובדין הוא דאשם נמי ליבעי שריפה. אי לאו מיעוטא כדכתבו התו' שם. ואהני ליה היקשא דנותר ודאשם. וזה דבר הגון מאד. נמצא שזכה ר"י אף לפי דבריו:

ולא כדעת הפוסקים דהילכתא כוותיה משום דסליק אליבא דרבנן. שזה מאמר סותר עצמו ודוק. ולכן לא נראה פסק זה לכמה פוסקים. ולדידן טפי ניחא. ודילמא באמת הכי אהדר להו ר"י לרבנן במכילתא אחריתא כדאמרינן בעלמא. משו"ה סתים לן תנא בתמורה כר"י דהילכתא כוותיה:

נמצינו למדים לפ"ז דהני פסקי דרמב"ם לא סתרן אהדדי דכולהו כר"י אתיין. ומ"ש או פוררו הוא בשעת ביעורו כנז'. אבל בשעת איסורו אין לו ביעור אלא שריפה כר"י. ור"י דס"ל חמץ בשריפה לאחר זמן איסורו הוא דקאמר ולא להקל עליו בא. אלא להחמיר עליו. דלעולם אפרו טעון קבורה דתרתי בעי. ואע"ג דבעלמא קיי"ל כרבנן דאסור לשנות לשרוף הנקברים. אפילו להחמיר לקבור אפרן לא. משום גזרה. מ"מ הכא בחמץ דסתים לן רבי באחריתא כר"י. וקיי"ל כוותיה להטעין לחמץ שריפה דווקא. דמהיקישא יליף. לא שייך למגזר ועל כרחך צריך לקיים בו מצות שריפה כדינו וגם אפרו אסור. דלא בא הכתוב אלא להחמיר עליו. ונמצא דכולה ר"י היא. וקיי"ל בהא נמי כוותיה. דמצי למשרף הנקבר. אע"ג דבאינך לא ס"ל הכי. וזה דבר הגון מופלג מאד בעזה"י ולפ"ז פליגי רבנן דאף בשעת איסורו ד"ת. אינו בשריפה. אלא מהנקברים הוא. ולא גרסינן במתני' אף מפרר. אלא מפרר דווקא כגיר' הרי"ף כנז' וזה קרוב יותר לאמת ועיין היטב:

משנה לחם

ולעופות אע"ג דתלמודא דידן מתרץ לה באיידי. איכא למימר דאצטריכא נמי לדיוקא. דדווקא לפני זמנו. אסור אף להאכיל לעופות דעלמא. ואפילו חוץ לרשותו. אע"ג דודאי לא משיירי ולא מצנעי. ומעלמא אתו ושקלי ליה ואזלי לעלמא. אפ"ה לא שרי בתר זמן אסורו. אפילו לרבנן דהילכתא כוותייהו. דבעורו בכל דבר. **ומהכא** אפשר דנפקא ליה לתלמודא דבני מערבא. הא דקאסר להשליך החמץ לפני כלבים ועורבים דהפקר. כדאיתא בב"י סימן תמ"ו. דליכא מילתא דלא רמיזא במתניתין. כדכתיבנא סגין בס"ד.

משנה לחם

ומותר בהנאתו ע"פ רע"ב. **ושמע** מנה. דכי עבר זמנו. אסור בהנאת אפרו. **סתמא** מני. אב"א ר' יהודה. אב"א רבנן. כתרי לישני דבעינן למימר בס"ד.

משנה לחם

וכיריים אע"ג דבכל דוכתא תני כירה לשון יחיד. הכא איידי דנסיב תנור נמי. לישנא דקרא נקיט. כדכתיב תנור וכירים יותץ. ונקרא בלשון הכתוב כירים. שם זוגי. לפי שהוא מקום שפיתת שתי קדרות (עיין ר"פ כירה) ומ"מ לשון חכמים לחוד. אלא דלזימנין אקרא סמיך. כי מיתני ליה שפיר בשיגרא דלישנא. אי נמי לאגמורין מידי. **ודילמא** הכא נמי. אתא לאשמועינן הילכתא דר"א ודעמיה. דס"ל זוז"ג אסור. לפ"ז כשהסיק בו תנור. יותץ. משו"ה נסיב הך לישנא דקרא. דכתיב ביה יותץ. דקמ"ל לא יסיק בו תנור וכירים. ואם הסיק בו. יותץ. כדכתיב בתר הכי. וזה דבר נאה מאד. **והשתא** איכא למימר. דאפילו אליבא דרבנן. דסברי חמץ הוא מהנקברים. דאפרו אסור. אפ"ה לא כדי נסבה להך בבא. למימרא דאף בדיעבד. זוז"ג. אסור. וקאימו להו הני חכמים דהכא בשטת ר"א. אלא משום דלא פסיקא ליה לתלמודא. ניחא ליה לשנויי שינויא רויחא.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ דבריו. נ"ב (ובזה מתיישב היטב מה שהקשו התו' (דה"א) ד"ה ואומר כל מלאכה לא תעשו. דמשום דקסברי לר"י דס"ל חמץ בשרפה. קיהיב ליה דין הנשרפין בכל מילי. דאפרו וגחלתו מותרין בהנאה. משו"ה קשיא להו. אמאי לא לישתרי בי"ט. ולכן הוצרכו להכנס בדוחק. יע"ש. ולדידן ניחא טפי).

משנה לחם

שם ס"פ ועיין היטב. נ"ב **ועמ"ש** עוד במו"ק (סימן תמ"ה) שהחזקתי ג"כ דרך זו. ועשיתי לה סמוכות חזקות וסניפים יפים בעזה"י.

משנה לחם

מפרר ה"ג קמאי. כדכתיבנא לעיל מילתא בטעמא. **ולכאורה** קשיא עלה טובא. דהא בהדיא אמרינן דאהדרו ליה רבנן לר"י התורה אמרה תשביתו בכל דבר שיוכל להשביתו. כדי שלא ישב ויבטל. ש"מ דע"כ פירור לאו דווקא.

משנה לחם

עמ"ש בס"ד במו"ק (סימן תמ"ו) ליישב זה בשני דרכים נכונים.

משנה ד

במזיד. ז"ל התי"ט פירש הרע"ב אפי' שגג בחמץ דהשתא אינו לוקה וכו' ומיהו בלא"ה מזיד דתרומה נמי צריך לאוקמי בענין דאינו לוקה דאל"ה בלא"ה פטרו דאינו לוקה ומשלם וא"כ בחנם כתבו אפי' שגג עכ"ל:

ולא הבנתי זה דמה בכך שצ"ל משנתינו במזיד דתרומה באופן שאינו לוקה. מ"מ לא שלא לצורך כ"כ. דמי לא מיבעי לאשמעינן דמיירי נמי אפי' שגג בחמץ. דלא תימא משום דהזיד בחמץ הוא דמיפטר. דס"ל כרנב"ה דכרת פוטרת מתשלומין [פסחים ד' כ"ט ע"א]. ולא משום דחמץ לאו בר דמים הוא. דהוה ס"ד כר"י הגלילי דס"ל דמותר בהנאה ומשום הכי רישא משלם אף לפי דמים. וסיפא ה"ט משום כרת. אע"ג דמזיד דתרומה כל ימות השנה אינו פטור. משום דמיתה בידי שמים אינה פוטרת. להכי קמ"ל דטעמא דמתני' לאו משו"ה. אלא משום דמזיד לפי דמים משלם. דהשתא אפי' שגג בחמץ מיירי. ורישא ה"ט משום דבשוגג לפי מדה משלם. א"כ ודאי לא לחנם כתבו ז"ל מה שכתבו דהוצרכו לפרש טעמא דמתני':

ובאמת צ"ע קצת מנא להו לפרושי הכי. דהא משמע לכאורה דסוגיא דתלמודא בהכי סליק. דחמץ בר דמים. וטעמא דמתני' משום כרת. והא דמסיק תלמודא כתנאי היא מילתא אחריתא. דמתני' לא אתיא כחד מנייהו. דהני תנאי סברי דשוגג ומזיד שוין. דמר סבר תרווייהו לפי דמים משלמי. ומ"ס תרווייהו לפי מדה בעי שלומי. ומתני' דלא כמאן. וצ"ל דמשמע להו למפרשים ז"ל דבעיין איפשיטא. דלפי מדה משלם. ובשוגג לחוד כדקאמר מעיקרא. ואע"ג דהדר דחי לה. דיחויא בעלמא הוא. ואין בזה הכרח רק שכך נראה בעיניהם. והאיך לא יבארו דבריהם להשמר מהפי' האחר:

ואפי' למאי דסבר בתי"ט דליכא לפרושי פירוש' אחרינא במתני' אלא כמ"ש רע"ב. מ"מ לא על מגן כתב דמזיד מיירי אפי' שגג בחמץ. ואע"ג דבלא"ה צריך לפרושי מזיד בלי התראה כמ"ש ז"ל. אפ"ה אכתי לא ידעינן דהוי נמי שוגג בחמץ. דסד"א אע"ג דלא אתרו ביה משום תרומה. אבל אתרו ביה משום חמץ. אי נמי אע"ג דלא אתרו ביה כלל. מ"מ איכא למטעי דבמזיד בחמץ נמי איירי. קמ"ל דמיירי אפי' בשגג בחמץ. מיהת מיצרך ודאי צריך לפרושי ולאשמועינן רבותא:

משנה ה

בחלה ובתרומה. צ"ע אמאי לא תנן נמי לחם הפנים אם יוצאין בהם. או לא. דאיכא למימר הכי. ואיכא למימר הכי:

ואין לומר שנכלל בחלות תודה דאצטריך להו. איידי דבעי לפלוגי בהו. בין עשאן לעצמו ובין למכור. וממילא נשמע דכל דאינו משתמר לשם מצה לא נפיק ביה. דאי משום הא לא איריא דמשמע דליכא קפידא אלא במשמרה לשם דבר אחר כגון לשם זבח. אבל לשם מצת פסח דילמא לא בעינן. ושם מצה חד הוא כדאמרינן בעלמא:

ותדע דהכא נמי הכי הוא דהא תנן בסמוך עשאן למכור בשוק יוצאין בהן. אע"ג דלא נעשו לשם מצה דפסח. אלא למוכררן לתודה ונזיר:

ואי משום שמתחלק לכהנים ויש מגיעו כפול. וליתיה לשיעורא. מ"מ הו"ל לאשמועינן כיון דזימנין מצי אתרמויי דמטי להו שיעורא. ותו הרי כ"ג שנוטל ד' או ה' חלות מלחם הפנים:

ואיברא דודאי איכא לאשכוחי נמי טעמא דאין יוצאין בהם. עיין בגמרא (דל"ו ול"ח) כמה טעמים דשייכי נמי בלחם הפנים. מ"מ הו"ל למיתני הא נמי בהדיא. ועוד נ"ל דהוו להו מצה עשירה. לפי מאי דממעטינן אשישה מלחם עוני. משום דאשישה הוי א' משששה באיפה. וחלת לחם הפנים היתה של שני עשרונים שהם א' מחמשה באיפה:

ויש לעיין בענין זה אם מותר ללוש עסה גדולה יותר מששה באיפה משום לחם עוני. ונפק' מנה אע"ג דקיי"ל קבא מלוגנאה לפסחא. היינו לכתחלה (לדעת הרא"ש ז"ל ובאמת לדידן בדיעבד נמי אסורה. משום חימוץ כמ"ש בעזה"י במקומו) אבל בדיעבד אי אזדהר בה מחימוץ כדחזי אפשר דשרי. ואפ"ה למצוה. מ"מ לא נפיק בה י"ח דבעינן לחם עוני וליכא. או דילמא אלישה גדולה ליכא קפידא משום לחם עוני. דדווקא כשעשה העוגה כל כך גדולה. מיקריא מצה עשירה. אבל עשירות בעריסה ליכא. אע"ג דלענין חלה משתנגלגל לחם קרינן לה:

משנה ו

לא שלוקין ולא מבושלין. עמ"ש בס"ד מ"י פ"י דתרומות:

משנה ז

ויניח על מכתו בפסח. אפשר לומר בזה דאשמעינן דלא תימ' אדמחמעי מסרחי דמתקלקלין מחמת המכה ונפסלין מאכיל' הכלב. וליהוי כחרכו קודם זמנו. דמותר אפילו באכילה בפסח. כל שכן הא דלאו לאכילה קבעי ליה ולישתרי. קמ"ל דאפי' ע"ג

מכתו אסור. ואיברא בפ' הנושא (דק"גא) אמרי' דלשון חכמי' מרפא שמעינן מהך מתני'. אפ"ה שפיר איכא למשמע נמי רבותא לענין דינא:

משנה ח

לתוך חרוסת. כתב הרע"ב חרוסת דבר שיש בו חומץ ומים וכך פירשו הרא"ש והר"ן ז"ל. והנה מה שאמרו שהוא דבר שיש בו חומץ. הכי מוכח בגמ' בהדיא כמ"ש בסמוך:

אמנם מ"ש עם מים. נ"ל שהיא כשגגה שיוצא מלפני השליטים ז"ל. ותמה על עצמך איך אפשר לומר כן דהא איתא עלה בגמ' א"ר כהנא מחלוקת בחרדל כו' ואמר ר"א כוותיה דר"כ מסתברא מדאמר שמואל אין הלכה כר"י דאמר חומץ צומתן. מאי לאו צמותי הוא דלא. הא חמועי מחמע. לא דילמא לא צמית ולא מחמע. ש"מ דחרוסת דמתני' היינו חומץ ממש מדמדמי להו להדדי. ואף את"ל שהוא מי פירות. על כרחך צ"ל דמי פירות נמי דינן כחומץ:

והשתא אי ס"ד דבאית ביה מיא אירי הכא. למאי איצטריך ר"א למידק מדשמואל. ואליבא דר"י נשמע לרבנן דחומץ מחמע. אטו מי איכא מאן דאמר חומץ עם מים לא מחמע. והא בהדיא אמרינן לעיל (בדף מ') כי קאמר ר"י חומץ בעיניה. אבל ע"י תערובת לא. הרי דאפי' ר"י לא ס"ל דחומץ צמית אלא בעיניה דווקא. והכא אי דאית ביה מים. הא ודאי לר"י נמי מחמע. וכ"ש לרבנן. הא מילתא דתמיהא טובא. ופשיטא דלא סלקא שמעתא כהוגן. דמאי דחי תלמודא לא דילמא (אליבא דרבנן) לא צמית ולא מחמע. והא ודאי ליתא. אלא אפי' לר"י חמועי נמי מחמע. כדמוכח בההיא סוגיא דלעיל. דאל"ה אכתי לוקמה להההיא דמלילה כר"י וק"ל:

ומעתה ברור מאד דליתא להך פירושא. דפירשו למשנתינו בחרוסת שיש בו מים:

ואין לומר דלעולם איירי עם מים. והא דס"ל אפי' לר"י לעיל דחומץ ע"י תערובת מחמיץ. היינו אחר שישהה שיעור חימוץ ובלי שימור דווקא. ומ"מ אינו מחמיץ מיד. אבל לרבנן אפשר לומר דמיד נמי מחמיץ. והכא אמאי דקאמר ר"כ ישרף מיד. קאי ר"א לסיועיה מדפסק שמואל הילכתא כרבנן דפליגי עליה דר"י. ודילמא סבירא להו ע"י תערובת מיד מחמיץ. ואי אפשר לשומרו מחימוץ וע"כ ישרף מיד כר"כ:

והכי נמי מסתברא דאי חומץ בעיניה מחמיץ מיד לרבנן. כל שכן ע"י תערובת. ואף אם חומץ מיד אינו מחמיץ. אפ"ה ס"ל דע"י תערובת מחמיץ מיד ובהדרגה קאמר. והשתא ה"ק ר"א מדאמר שמואל אין הלכה כר"י אלא כרבנן. דאינו צומת אפי' חומץ בעין. הא חמועי מחמע. כ"ש ע"י תערובת מים נמי. דפשיטא דמחמיץ מיד. וישרף לד"ה כרב כהנא. וקדחי לה דילמא לא חמועי מחמע מיד. אע"ג דבודאי מחמע לאחר זמן אליבא

דכ"ע כדאמרן. מ"מ בהא מודו רבנן לר"י. דאינו מחמיץ אפי' ע"י תערובת. אלא בלי שימור כי התם דנותנו בקדרה אבל במקום שימור ובבציר משיעור חימוץ מותר. משו"ה ניחא לפרושי מתני'. דרבנן שרו בחרוסת נמי לאוכלו מיד:

וכך עלה בדעתי ללמד זכות על גדולי עולם. לקיים מ"ש חרוסת דמשנתינו עם מים. ועם שיהא בו דוחק הייתי סובלו. אם היה לו מקום בשטת סוגייתנו. דבודאי פי' של טעות הוא לפי הסוגיא. דהא דשמואל אר"י קיימא דפסק דלא כוותיה במאי דס"ל חומץ בעין צומת. ומנה דייק ר"א מדלא צמית מכלל דכשאר משקין דמי דמחמיץ גם כן. דאע"ג דמהא איכא למשמע דכ"ש ע"י תערובת דמחמיץ. מ"מ כי מהדר תלמודא לא דילמא לא צמית ולא מחמע. אדיוקיה דר"א הדר ואחומץ בעיניה נמי קאי:

והשתא אי איתא דפירושו דלא מחמע האידנא אלא לאחר זמן. א"כ ממילא נסתרה שטת התוספ' והרא"ש במה שאמרו דמי פירות בלי תערובת אין מחמיצין לגמרי. דהא על כרחך צ"ל דמחמיצין לאחר זמן כפירש"י. וא"כ מה הועילו לפרש משנתינו בחרוסת עם מים דווקא הא מוכח בהדיא. דחרוסת לחודיה נמי מחמע לאחר זמן. וע"כ מי פירות עם מים או בלי מים הכל שוה:

וא"כ על כרחנו צ"ל א' משתים אם שהעיקר כפירש"י דמי פירות לעולם חמץ נוקשה עושין אפי' בלי תערובות מים. ודקאמר אין מחמיצין ר"ל חמץ גמור. אי נמי אפילו חמץ נוקשה לא הוה. בפחות משיעור חימוץ דווקא. או דילמא תנאי היא ותנא דידן מיהת ס"ל דמי פירות לבדן נמי מחמיצין. וחמץ נוקש' מיהא הוי היכא דשהה. ודיקא נמי דקתני יאכל מיד. שמע מנה דע"כ חמועי מחמע לאחר זמן. אלא דסבר דאינו בא מיד לידי חימוץ כדפרישנא. והשתא לא שנא יש בו מים או לא. הכל אחד ודינו שוה. או צ"ל דחרוסת לאו היינו מי פירות. ודינו חלוק. וא"כ מ"מ קשה מי הכריחם לפרשו בתערובת מים. והא ברירנא בס"ד דליתא ודוק היטב:

ואמנם לדעתי (אף לשטת התו' בענין מי פירות שא"מ) א"צ לפירוש הנז' דבתערובת מים איירי. אלא במי פירות וחומץ בעיניה גרידי. דלמסקנא דתלמודא חמועי לא מחמע. לגמרי משמע דלעולם אינן מחמיצין כלל. וסמי מנה מיד דל"ג אלא ואם נתן יאכל ותו לא. ואינהו ז"ל הכי גרסי יאכל מיד. משו"ה קשיא להו ואצטריכו לאוקמה עם מים דווקא. אבל לפי הנראה מהסוגיא ל"ג ליה כדאמרן. והכי אשכחן לעיל (דל"ו) בגמ'. דאי' בברייתא מיד דסירכי' דלישנא נקטיה ופירש"י התם דל"ג ליה. ועכשיו זכינו לדין שנתקיימה שיטת התו' בידינו לענין מי פירות לבדן שאין מחמיצין כל עיקר. ונסתייעה

סברת' גם מסוגיא דהכא. והא דתנן הכא לכתחל' לא. היינו משום דעולא דס"ל סחור סחור לכרמא לא תקרב:

אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות. תימה למה שנאו בכאן תו':

ולפום מאי דכתיבנא לעיל חד פירושא דמתני' אתיא כשיטת רש"י במ"פ דודאי מחמיצי' עכ"פ בששהו שיעור חימוץ. אע"ג דאינו אלא נוקשה. ניחא טפי הא דגרסינהו להני בבי בהדדי. דמישך שייכן להדדי וחד טעמא אית בהו. דכיון דקמ"ל דאין נותנין קמח לתוך חרוסת. דמשאר משקין ומ"פ הוא. ואפ"ה מחמיצין כמים. הרי כאן שנה רבי ששאר משקין שוין למים. לפיכך סמך לו עוד ענין אחר שמצינו בפסח ששוין שאר משקין למים. ואשמעינן נמי הך דאין מבשלין את הפסח במשקין דלא תימה במים דווקא. אלא בשני דברים הללו עשה בהן שאר משקין כמים והרי זה כפתור ופרח:

ומזה ג"כ לבי אומר לי שהאמת הוא כמו שפי' לעיל במשנתינו דסברה כדעת רש"י. כי בזה הכל מיושב בריוח דבר דבור על אופניו. כתפוחי זהב במשכיות כסף. רק מפני שכבר הראינו פנים גם לדעת התו'. ולכבוד המפרשים ז"ל נטריח עצמנו עוד ליתן מקום לסמיכות זה בד"א.

ונ"ל דאיידי דאירי ועסיק בטיבול מסיק למילי טיבול. והחרוסת לטבל הוא עשוי. וקמ"ל דאין לעשות חרוסת בקמח. אע"ג דקבעי ליה לטיבול דמצוה. שהרי מטבילין בו הפסח כדתני סיפא. ועוד יש להוסיף בזה דברים דמשמ' קצת דמתני' דהכא בי"ט עסקינן. והכי מוכח נמי קצת מסידורא דמתני' ואין להאריך. והשתא איכ' למידק מאי איריא משום חימוץ. בלא"ה נמי אסור לערב קמח בחומץ ובחרדל אפי' בי"ט דעלמא. אם לא מעט דרך שינוי עיין בא"ח (סי' שכ"א). א"כ הכא מאי איריא משום חמץ. להכי קתני נמי אין מבשלין בסמוך לו. משום סיפא דבעי למימר אבל סכין ומטבילין. משו"ה אי לאו משום חימוץ הוי שרי. משום דמצוה הוא לטבל בו הפסח. שנאכל בטיבול דרך גדולה כמתנ' כהונה. ושמא במקום מצוה לא גזרו. ואי לאו משום דמחמיץ. דילמא בי"ט דפסח הוה שרי טפי. ואפי' טובא משום דצריך הרבה לטבולו של הפסח. היינו טעמא דאסמכינהו. וממילא שמעינן נמי באגב דחרוסת מצוה ושייך נמי לפסח. מ"מ ראשון נ"ל עיקר:

אבל סכין. לפירושא קמא דכתב הרע"ב דמיירי לאחר צלייתו. א"כ צ"ל דאין מבשלין דרישא היינו לשון צלי. כדכתיב בד"ה ויבשלו את הפסח דקרי לצלי מבושל. ותנא נמי ה"ק אין צולין את הפסח במשקין. וכ"ש בישול ממש. ולאידך פירושא אין מבשלין כמשמעו. וקמ"ל דשאר המשקין כמים. ודווקא בבישול גמור. אבל בצלי צ"ל לפ"ז דיש

חילוק בין שאר משקין למום. דודאי אע"ג דשרי לסוכו לצלי בשאר משקין. מ"מ במים ודאי אסור. כדמוכח ריש פכ"צ דאפילו בצלי שפוד נמי שייך איסור דבישול במים וק"ל:

משנה לחם

בלח"ש במשקין (ונקט לישנא דבשול. למימרא דכה"ג נמי בכלל איסור בשול במים הוא).

פרק ג

משנה א

משנה לחם

וחומץ האדומי הביא בתי"ט משם הירושלמי. דכולהו ע"י מים דווקא. וכ"פ הרע"ב בסוף משנתנו **עמ"ש** בס"ד לעיל פ"ב מ"ח.

משנה ב

משנה לחם

אם יש כזית במ"א חייב לבער דאכזית עובר בב"י וב"י. דמקשינן שאור דראיה לשאור דאכילה ולא שנא שאור. לא שנא חמץ. כב"ה דריש ביצה.

משנה לחם

בצק החרש תמיהא לי טובא. מאי שיאטיה הכא. והו"ל למתנייה לקמן. בתר דתני תפח תלטוש בצונן. דאיירי בשעור חימוץ. וכדתנן נמי דין שיאור וסידוק. התם שייך נמי הך דינא. ולמאי אפסקיה לסדורא. **וי"ל** קצת. דמישך שייך לבבא קמייתא דהיינו בצק שבסדקי עריבה. דכי רוצה בקיומו. הרי הוא כעריבה. והא ודאי בעי שיעורא זוטא מיהא כמה ישהא בעריבה לכשירצה בקיומו ויתבטל. דלא מסתבר דבמחשבה גרידא סגי ליה. לבטוליה מיד גבי עריבה. אלא צריך שתהא מחשבתו נכרת. מתוך ההנחה בתוכו זמן מה. כדאשכחן גבי כופת שאור שיחדה לישיבה. ועריבת העבדנין. דצריכי מעשה נמי למ"ד. **ותנן** נמי התם גבי עיבוד וכולן שהלך בהן כדי עבודה. דהוא שיעורא רבה. להעלותן מידי טומאתן **וקמ"ל** הכא בשיעור מיל סגי ליה. לאחותי טומאה לעריבה. דבכל דהו סגי להוריד טומאה. אע"ג דבמחשבה לחוד לא סגי כבעלמא. משום דסתמיה לא להכי קאי ודוק. משו"ה אסמכינהו להנך בבי להדדי. דשיעור חימוץ ושיעור בטולו מתורת חמץ. שוין. וזמן אחד להם. בין בפסח לענין ביעור. בין בשאר ימות השנה. לענין טומאה. והבן זה. ולא יהא רחוק בעיניך.

משנה לחם

אם יש כיוצא בו שהחמיץ עיין תי"ט במ"ב מ"ש בדעת הר"מ ז"ל. שמחשב י"ב שעות ליום מהנץ החמה עד שקיעתה בלבד. **וזה** נראה אמת נכון במה שירצהו הר"מ. כל שלא נדע ד"א יותר טוב ממנו. **אבל** מ"מ יש בו דוחק נגלה. שא"כ יצטרך לומר שהי"ב שעות של יום. קטנות מהי"ב של לילה. בימים ולילות שוין. כי זה דבר מוחש. שאם תחלק הכ"ד שעות של יום ולילה לחצאין שוין. י"ב ליום. וי"ב ללילה. בהכרח להתחיל שעות היום מע"ה עד צ"ה. כי בזולת זה ודאי לא ישתוה היום עם הלילה.

והוא כמו דבר מבואר לרואי השמש. **אמנם** אחר העיון והחקירה ימצא באמת שהיום גדול מהלילה בתקופת ניסן ותשרי אם נחשוב יום מע"ה עד צ"ה. לכן דעת ר"מ נכונה.

משנה ז

ולשבות שביתת הרשות. נראין דברי בתי"ט דאע"ג דאין מערבין אלא לדבר מצוה [עירובין ד' ל"א ע"א]. כגון לילך לבית האבל או לבית המשתה. מ"מ קרי להו הכא רשות לגבי הני דרישא. דכוותה אשכחן טובא. ולא ידעתי מנ"ל לרש"י ותו' כל כך בפשיטות דלדבר מצוה הנז' היינו בהולך לשחוט את פסחו. אטו כולהו מילי דרבנן ודאורייתא ומ"ע שיש בהן כרת בחדא מחיתא מחיתינהו. ועיין שילהי פ"ח דסוטה [מ"ד ע"ב] דקרי נמי רשות למצוה. לאשמועינן דאין לה דין העוסק במצוה לדחות מצוה אחרת. ועוד נ"ל דהכא ודאי לא הוי אלא רשות. משום דההיא שעתא דמצות ביעור חמץ. לאו שעת קניית עירוב היא ודוק:

משנה לחם

סעודת אירוסין משמע דווקא. אבל סעודת נשואין. לא הויא מצוה. **ולפ"ז** צ"ל ההיא דרפ"ח דערובין לסעודת אירוסין. קרוי בית המשתה. וכן פ"ק דמכלתין. ופשטא לא משמע הכי. **ובפ"ק** דכתובות בסוגיא דבועל בעילת מצוה ופורש. משמע דשבעת ימי המשתה. אינן מתחילין אלא אחר נשואין. **ובאמת** הר"מ כתב. ההולך לעשות סעודת אירוסין ונשואין כו'. וכייל להו כחדא. וצ"ע. **ועמ"ש** בס"ד במו"ק סימן תל"א. ובעיר האלהית שער סור.

משנה לחם

מבטלו בלבו עמ"ש בס"ד במו"ק סתל"ה ותל"ו.

משנה ח

משנה לחם

צופים הוא היה מעמד הצופים. שומרי העיר ירושלם. והוא לצפון ירושלם. רחוק ממנה שבעה ריס (הוא שטדיאה רומי) אחד מל"ב בפרסה אשכנזית. כך נמצא ביוסיפון לרומיים.

משנה לחם

וחמץ בכביצה אע"ג דאכזית עובר. וטעון בעור כדכתיבנא בס"ד לעיל מ"ב. מיהו כיון דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי. כה"ג לא אטרחוהו ואוקמוה אדאורייתא. ועיין מה שכתבתי בסיעתא דשמיא ריש מכלתין.

פרק ד

משנה א

מקום שנהגו לעשות מלאכה. עמ"ש בס"ד בחי' על הרא"ש:

משנה לחם

עשי"ע (סקס"ח) ובחידושי על הרא"ש.

משנה ה

וב"ה מתירין. פירש הרע"ב מידי דהוי אתענית. כתב בתי"ט ולכאורה סברה דבית שמאי עדיפא כו' עמ"ש דוחק מבואר:

ואענה אף אני חלקי ונ"ל דסברא דב"ה עדיפא דילפי מתענית דשייך נמי באותו יום. כדאמרי' בפ' ע"פ (דקח"א) דר"ש הוה יתיב בתעניתא במעלי פסחא. ובעינן למימר התם דטעמיה משום דאתי לאימנוע' מלמעבד פסחא. ואע"ג דמסקינן משום דאסטניס הוה. היינו משו' דר"ש בתר חורבן הוה. משו"ה מסתבר לתלמודא טפי הך טעמא דאסטניסות ודוק. מ"מ שמעינן מנה דבזמן שהיו מקריבין קרבן פסח שפיר דמי למיתב בתעניתא מפני הקרבן שלא יפשע בו. והוא הטעם בעינו שנאסר מחמתו היום במלאכה. א"כ משו"ה עדיף להו לב"ה למילף מתענית דבו ביום. שהנוהג בו תענית מטעם הנז'. אינו מתענה בלילה שלו. הכי נמי במלאכה שנאסרה מזה הטעם עצמו דכוותה כך נ"ל דבר נאה ומתקבל:

משנה לחם

ובגליל מה שהיו מחמירין אנשי גליל יותר מאנשי יהודה. אע"ג דלכאורה איפכא מסתברא. כי בני יהודה קרובים למקדש ולעבודה. והיה נאה להם להחמיר יותר בדבר הנוגע לו. **וי"ל** אדרבה היא הנותנת. כי מאחר שבני גליל רחוקין מירושלם. לפיכך היו צריכין להיות פנויין בע"פ. ולכך אסרו עצמן במלאכה. שאם היה מותר בה. שמא היה מניח איזו מלאכה לעי"ט. והיה מתעצל לעלות. ולעשות הפסח במועדו. משא"כ ביהודה. שהיו קרובים ומוכנים להקריבו מיד. לא היו צריכין לחוש לעצלות. ולא היו יראים שתגרום המלאכה בטול ההקרבה בזמנה. ונראה נכון.

משנה ח

וקוצרין וגודשין לפני העומר. ז"ל התי"ט בגמ' פריך והתנן קוצרין אבל לא גודשין כו' ותו הני ארבעה הוו אלא סמי מכאן קצירה עד כאן:

ולכי דייקינן לא אצטריך לן לסמויה ממתני'. דלא אמתני' פרכינן הכי בגמ' אלא אברייתא דשמעינן לר"י דאמר אלו ואלו שלא ברצון חכמים. ע"כ מיבעי לסמויי לקוצרין. אבל אמתני' כיון דלא תנינן בה בהדיא שלא ברצון חכמים. לא קשיא לתלמודא קוצרין. אע"ג דודאי כר"י אתיא דאית ליה מיחו ולא מיחו. אפ"ה לא צריך לשבושי למתני' משום הא. כיון דשפיר מיתני ליה לתנא בתרוויי'. רצוני בקצירה וגדישה לא מיחו. אף דקצירה אפי' לכתחלה שריא. לא בעי לאורוכי בלישנא. הכא דלא תנייה אלא באגב. וקושיא שנייה

דארבעה הוו. נמי לא תקשי עלה דשייכי אהדדי קצירה וגדישה וכחדא חשיב להו. אבל ברייתא על כרחין משבשתא היא ודוק:

משנה לחם

ונותנין פאה לירק. ומיחו ע"פ רע"ב. **וצ"ע** א"ה דפאה הפקר היא. מאי נפקא מנה דמיחו בידם. **וי"ל** דהפקר בטעות הוי.

משנה ט

וגנז ספר רפואות. עבתי"ט מ"ש בשם הרמב"ם:

אבל באמת נראה שאין הכרח לדחות פי' הראשון מחמת מה שהקשה הר"מ ז"ל. כי אינו דומה חולי הרעב שהוא מנהגן וסדרן של בני אדם שהטביע בהם הבורא ית'. מה שאין כן בחולי הבא שלא כמנהג. שהוא נסבה מאתו ית' להעיר האדם על מעשיו. וליסרו בתוכחות על און למען ישים אל לבו ישיב מאשם ידו. יעתר אל אלוה וירצהו. כי לתכלית זה באים היסורין על האדם כמבואר בתורה ובקבלה. ובפרטות בתהלי' במזמור הודו לה' ובמענה אליהו והוכח במכאוב על משכבו וגו' להסיר אדם מעשה וגו'. ובהיות הרפואות מצויות מאד כהמצא הלחם להרעב. בודאי לא ישים אל לבו להשיב מעול ידו ולתקן מעשיו. רק ילך מיד אל התרופות המסוגלות. ויסור חוליו ולא יכנע לאלהיו בעבורו:

ואין זה דומה לרפואת הרופא ע"פ העיון שאפשר שיטעה. ורפואתו מסופקת מאד. בודאי צריך רחמים הרבה שיזדמן לו רופא מומחה. לפיכך ב"א נכנעים בחוליים ביותר. אף שהכל מן השמים. מ"מ הדברים היוצאים מסדור הכללי. יש להם סבות מיוחדות שבהתבטלם יתבטל המסובב. ויש אשר יתוקנו עם המצא אותן הסבות. ע"י דרכים אחרים נגזרים מפאת הטבע הכללי העומד כנגדן. ואם יהיה הדבר טבעי לדחות המתנגד לטבע יקל עליו ביותר. ולא יטרח בהסרת המסבב בלי ספק וזה פשוט:

משנה לחם

גירר עצמות עתי"ט. שהאריך לבאר שלא נשארו רק עצמותיו. מחמת החבטה וסיים לשונו. ויצא לנו כי גירר עצמות שאמר. קבורה זו היתה לו. ולא אחרת. כי כן דרכן של מלכים עכ"ל. **ונ"ל** בכדי טרח. ופשטו של דבר הוא. שקורא לגוף המת. עצמות. ע"ש שהם עיקר בנין הגוף. והם הנשארים ג"כ זמן רב אחר העיכול. לפיכך גם בעוד הבשר עליהם נקרא. כולו על שמם. גם הוא קצת לשון גנאי. וכדרך שארז"ל. מ"מ נענש יוסף שנקרא עצמות בחייו. **ואם** בצדיק חי כך. עאכ"ו במת מעיקרו.

פרק ה

משנה ד

משנה לחם

על החמץ לשון הכתוב הוא. ועל בסמוך משמע. ר"ל סמיכת רשות בעלים.

משנה ז

משנה לחם

שחט ישראל עיין מ"ש בס"ד ברפ"ב דיומא. ובפ"ד דקדושין מ"ה. ובר"פ דזבחים. ובחידושי על הרא"ש ריש חולין. ובתשו' כ"י. **מ"מ** נראה. דהכא אף לכתחלה קשחיט ישראל (וכדמשמע לישנא דמתניתין ודאי) מתוך ריבוי הפסחים שהיו שם ע"פ הרוב. **ושמא** בימי המלכים חזקיהו ויאשיהו לא היו רבים כל כך. כמו בב"ש. שנתרבו ישראל מאד מאד. וכמ"ש בגמרא מהפלגת הרבוי העצום. בפסח מעובין ומעוכין. משא"כ בימי מלכי יהודה הנ"ל נתמעט מאד שארית הפלטה מכף מלכי אשור.

משנה ט

י"ד שחל להיות בשבת. כתב הרע"ב ואין יכול לטלטל המקלות עכ"ל. ורש"י נתן טעם אחר לפי שאינו יכול לתקן המקלות:

ולכאורה פירש"י תמוה דבשבת (דקכג"ב) משמע בהדיא דמשום איסור טלטול נגעו בה כפי' הרע"ב. איברא כי דייקינן ע"כ צריכין אנו לפירש"י. דהא מסקינן התם דמקלות דתנן הכא לאחר התרת כלים נשנו. והשתא אע"ג דאפשר למיעבד כר"א דמתני'. מ"מ אחר שאין כאן שבות למה לא התירו. אלא ודאי אע"ג דליכא שבות דבלא"ה נמי אין שבות במקדש. מ"מ שבות שאינה צריכה לא התירו. ומהו השבות אחר שטלטול המקלות מותר הוא אפילו בגבולין. אם לא כדברי רש"י דכאן גזרו שלא יבוא לידי איסור כרת. דהיינו לתקן המקלות:

ולא ידעתי מנ"ל להרע"ב לפסוק הלכה שלא כר"א. והא התם בפ' כ"ה משמע דהילכתא כוותיה ולא מיפלג פליג את"ק. ועוד תדע דהא בקנים סבירא לן דאין דוחין אע"ג דאין שבות במקדש. ועל כן הוצרך שם רש"י לפרש פירוש אחר. ולא קשיא מה שהקשו התו' עליו. ובפ' כל הכלים פירשו התו' שהיו מחללין השבת וזהו כמו שפירש"י כאן ודוק:

משנה י

אימוריו. כתב בתי"ט בשם הר"מ ז"ל שנקראין החלבים אימורין שאלו הן הדברים האמורים בתורה להקטירן עכ"ל:

ואין טעם בזה שא"כ גם הבשר והדם יקראו אימורים. שהן האמורים בתורה להאכל ולהזרק. וגם היו"ד הנמצאת אחר האלף מורה שאינו לשון אמירת דברים וכן קוראנן

האל"ף בציר"י אימורים. לכן נ"ל שהוא מענין אחר. ונקראו כך לפי שהן העילוי והחשיבות מן הקרבן. כדרך כל חלב לה'. ולשון שבח הוא כמו את ה' האמרת היום יתאמרו וזולתן:

ישבה לה בהר הבית. עמ"ש בס"ד בחי' בביאור מאמר דבני בתירה בגמרא דר"פ דלקמן. ובפ"ב דמדות:

משנה לחם

בלח"ש. ולהזרק (ובאמת מצינו פ"א בבתרא דסוכה מ"ז. שהכל נקרא אימורים. וכמו שפרשו שם בגמרא. במה שאסור ברגלים. שכולל כל עבודת הקרבנות (וכמדומה שמשם יצא לו להר"מ ז"ל פירושו בכאן. וגם זו מן התימה וקשה מהראשונה. כי אין ענינו כאן. וכן בשאר מקומות שנזכר זה הלשון. כענינו שם) ומפני ההכרח הוצרך הלשון שם להתפרש שלא כמשמעו בכל מקום) וגם כו'.

משנה לחם

שם סד"ה ישבה. דמדות. ובקונטרס בנין בית הבחירה פרק ה'.

פרק ו

משנה א

אלו דברים בפסח דוחין את השבת. עמ"ש בס"ד בביאור מאמר הנ"ל ותמצא מעדנים לנפשך טוב טעם ודעת לנפש היפה ינעם:

וזריקת דמו. כתבו התוספת דתנייה אגב שחיטתו דהא זריקה משום מאי תהא אסורה עכ"ל העתיקו בתי"ט:

ולענ"ד לא סגי דלא תנייה כדאצטריך ואיכפל תנא לאשמועינן בכל הני דמתני' דאית בהו דרא דאיסור תורה או שבות. דהאיכא שבותין דלא דחו. וזריקה נמי בעלמא ודאי שבות היא. כיון דמכשרא קרבן ואין כפרה אלא בדם. וגם קובעת הבעלים בפסח. שנמנין ומושכין ידהם ממנו עד שיזרק הדם כמדת ר"ש. א"כ לא גרעא מהזאה דשבות היא. איידי דמיחזי כמתקן גברא. כ"ש הכא דאיכא תרתי. תיקון קרבן. ואכשורי אוכלא. דמתיר הבשר באכילה. וגם מתקן גברא בקיום המצוה ושאינו נדחה לשני. על כן בודאי נכון לומר שהזורק דם שלמים בשבת בשבות קאי. מכל טעמי דלעיל ודבעינן למימר קמן. דעוד יש כאן שבות משום איסור מוקצה דרביע עליה. דהא דם הוא מידי דלא חזי ואסור בטלטול כאבן. דאפילו לכלבים לא חזי כיון דלא קאי לכלבים. דם זה דבעי ליה לזריקה מוכן לאדם או לגבוה לא הוי מוכן לכלבים. אע"ג דדעתיה עילויה מאתמול לשחיטה. ודמי למסוכנת מעי"ט. הא מיהא לא חזי מידי כדפרישית ודוק. לכן פשוט אצלי בעזה"י.

דזריקה דעלמא של קרבנו' שאין קבוע להם זמן אסור' בשבת. ומשנה צריכה היא. כל זה כתבתי מסברא דנפשי׳:

ובאותה שעה אשתמיט מני סוגיא שלמה דפ"ב דביצה (דכ"עב) שתלמוד ערוך הוא דזריקה שאינה ראויה בשבת יש בה משום שבות אליבא דכ"ע. ואפילו בי"ט אסורה למ"ד התם ע"ש. ופירש"י שם דמשום שבות אסר לה. אלא שלא ביאר מה טעם בשבות כזה. ואני רואה דברינו טובים ונכוחים מוכרחים בעזה"י. ונמצאו דברי התו' הנז' דחויין ואין להם מקום כל עיקר. שמא איזה תלמיד טועה כתב כן בגליון והכניסוהו בתו' בדפוס:

ובאמת לולי דברי התי"ט על דברי התו' אין תפיס' כל כך. די"ל דזריקה משנה שאינה צריכה היא משום דפשיטא דשחיטה בלא זריקה לאו כלום היא. אבל הרבתי"ט שהוסיף לומר דזריקה מפני מה תהא אסורה. במ"כ נעשה גורע. דבודאי בעלמא זריקה דקרבנות שאין קבוע להם זמן אסורה בשבת:

הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום. יעויין בביאור מאמר הנ"ל וכן לכל הדברים הנזכרים בשתי משניות אלו שהכל מבואר שם כל הצורך באורך עם כל הנמשך מסוגית הש"ס:

משנה ב

הזאה תוכיח. יראה המעיין בביאור הנ"ל וימצא קורת רוח בס"ד. בענין מחלוקתן של הר"מ והר"א ז"ל ותשובה נכינה לכל מ"ש בכ"מ ז"ל:

משנה ג

במרובה ובטומאה. כתב בתי"ט לא ידענא אמאי שני סדריה דרישא עכ"ל. וי"ל שבכוונה שינה את טעמו להורות בחילוף זה שהשלש אלה דמנה ברישא דווקא. ובסיפא בלבל את הסדר לאשמועינן. דלאו דווקא עד דאיתנהו לכולהו אלא אפילו בחד סגי. ועוד הוכשר סדר זה מטעם מצוי מצוי קודם. וטהרה מצויה. אבל מועט אינו מצוי כדאי' בגמ' ובמדרש איכה אין לך כל פסח שאין נמנין עליו חמשים ומאה. והוכרח בסיפא להפך הסדר מזה הטעם בעצמו דמרובה שכיחא וטומאה לא שכיחא וק"ל:

משנה ה

שלא לשמו חייב. כתב בתי"ט וא"ת למאי דמסקינן דחובל אינו חייב אלא בצריך לדם. דאל"ה מקלקל הוא והכא נמי מקלקל עכ"ל והוא מהגמרא:

ואע"ג דשוחט חייב אפילו לא יצא דם משום נטילת נשמה. היינו בשוחט שחיטה ראוייה דמתקן הבשר. וכן במילה חייב אי לא מספיק למולו בשבת כדאיתא בגמ' פר"א דמילה [ד' קל"ב ע"א]. אף שאינו צריך לדם ולא קעביד אלא חבורה. מ"מ לא קלקל בחבורה.

שהרי ראוי לגומרה ולעשות המצוה כתקנה. וכן תינוקות דר"א דמילה [ד' קל"ז ע"א] דאית בהו חיוב חטאת. משום דמתקן הוא שמוציאו מידי א סור כרת. דקאי ביה כל יומא כל כמה דלא מהינ. ובין לגבי תינוק גופיה. ובין לגבי אבוה מתקן שפיר חשבינן ליה. ולא מקלקל בחבורה הוא. כך נ"ל נכון ודבר הגון למעמיק בענין. (וצל"ע ליישב לפ"ז הגמרא דספ"ד דכריתות [ד' י"ט ע"ב] הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב. דלפי מה דפרישית שפיר אתי אפי' למאן דס"ל מקלקל בחבורה פטור:

ונ"ל ליישב דקים להו לסוגיא דתלמודא התם דס"ל לר"י אי נמי דכ"ע הכי ס"ל דנימול תוך שמנה לא עשה ולא כלום. (והכין מוכח נמי להדיא פר"א דמילה דכה"ג לא עשה מצוה כלל ודוק) וצריך להטיף ממנו דם ברית. משו"ה מודו כ"ע בקדם ומל את של אחר השבת דלא עשה מצוה. ואפילו ר' יהושע דפטר (להה"א גירסא דסוגיא דכריתות ועמ"ש שם בס"ד) משום דטעה בדבר מצוה. אבל באמת לא עשה מצוה כלל ולא תיקן מאומה. וא"כ מאיזה טעם יתחייב בחטאת כי אמרת דלא מהני טעה בדבר מצוה. (רצוני בשלא ניתנה שבת לדחות דמודה בה ר"י כמו שהגהתי שם בגמרא) אלא ע"כ בין לר"א בין לר"י מקלקל בחבורה חייב וה"ה למתעסק. ודוק היטב בדעת מיושבת כי קצרתי שלא להטריח על המעיין והם דברים ישרים. שקולים במאזני צדק:

ומכאן נ"ל תשובה למ"ש הרא"ש בשם הר"ש בענין קטן שנימול תוך שמנה (גם הרב בש"כ דחאה לאותה דעה. אבל בתשו' סתרתי ראיותיו בס"ד ודחיתי כל דבריו ע"ש) וא"כ בודאי מוכרח לומר בדעת ר"י גם כן דס"ל מקלקל בחבורה חייב כדאוקמה תלמודא דכריתות. אבל לעולם בבבא דמל של ע"ש בשבת. דלא מיפטר נמי אלא משום דעשה מצוה. הא בלא"ה הוי חייב. צריכינן לטעמא דידי דאע"ג דס"ל מקלקל בחבורה פטור. הכא מתקן הוא ודאי. דאפילו הטפה לא צריך ומתקן גברא הוא. ומכלל דברינו אלה למדנו ישוב הגון לתמיה עצומה שיש לנו בענין זה על הרמב"ם ז"ל זכרנוה בפר"א דמילה בעזה"י. ע"ש שהם דברים נכוחים למבין). אבל הכא בשחיטה דמתניתין מקלקל בחבורה הוא. משו"ה בעי תלמודא מאי תיקן:

ולענין תמיהתו של בתי"ט דלא שיילינן הכי ארישא שלא לשמו אמאי חייב והלא מקלקל הוא. אומר אני האמת יעשה דרכו דארישׁ' לא שייך. כיון דלא מיתניא אלא משום פלוגתא דר"א ור"י. ואינהו ס"ל מתעסק בחבורה חייב. כדמוכח ממתני' דהכא דאוקימנא לסיפא בטועה. ואפ"ה גם לר"י לא מפטר אלא משום עשה מצוה. (עיין בגמרא) אבל בלא"ה חייב אע"ג דמתעסק הוא. משו"ה מקלקל נמי חייב. ולק"מ ארישא. דמעיקרא לא צריכינן לה אלא אליבייהו. ודילמא באמת לדברי הפוטר פטור. ולא שייך לאקשויי מאי תיקן.

אבל סיפא דשלא לאוכליו דלא מיתניא אלא באגב דרישא. וכיון דאגב דרישא גופה אתיא דלא כהילכתא. מסתברא לתלמודא דליכא למימר סיפא נמי כדי נסבה. ומסתייה דמתנינן לה באיידי מיהת אליבא דהילכתא. ובהכי מיתרצא קושית התו' אהא דאיתא בגמ' מה תיקן. דהא לא אתיא כמ"ד מקלקל פטור ורצו ליישב בדוחק ולא עלה בידיהם ולדידן אתי שפיר וק"ל. כך נ"ל נכון:

ואין להשיב על זה, אי הכי מאי האי דפריך תלמודא מקמי הכי שלא לאוכליו פשיטא דחייב מדהתם פסול, ודחיק בשינויא. ותיפוק ליה דלא סגי דלא תנייה, דאע"ג דהתם פסול הכא סד"א ליפטר, דמקלקל הוא. וצורך גדול יש לשנותו די"ל דהיינו נמי מאי דמשני תלמודא דאיידי רישא נסיב לה, כלומר המקשן היה סבור דכולה מתני' ר"י ור"א היא, משום הכי קשיא ליה פשיטא אסיפא דווקא. דרישא ידע משום פלוגתא דר"א ור"י תנייה באגב, אבל אגב דאגב דלא כהילכתא (דוגמת סוגיא זו עיין בנזיר די"א ב) לא משמע ליה. ומשום הכי כי מתרצינן דנסבה איידי רישא דשלא לשמו, הדר אקשי ארישא גופה דלא צריכא, ופשיטא דחייב לר"י ור"א, דהא שמעינן להו מקלקל חייב היכא דלא עבד מצוה, וא"כ היא גופה לא נצרכה ותרתי איידי למה ליה לתנא. ומתרץ משום דקבעי לאיפלוגי ר"א ור"י, ולא אמר בקיצור משום פלוגתא דר"א ור"י, אלא כך ר"ל לא כמו שהבנת דמשום פלוגתייהו תני לרישא דשלא לאוכליו נמי אליבייהו וקשיא לך פשיטא, אלא רישא וסיפא (ר"ל שלא לאוכליו ולאוכניו ושלא לאוכליו) דכ"ע היא, וסיפא משום רישא נקטה, ורישא צריכה אליבא דמ"ד מקלקל פטור כדאיתא לקמן בגמרא. ורישא דרישא דהיינו שלא לשמו הוא דתני אליבייהו ולא כריך ותני לה בהדי אינך דסיפא, משום דבעי לאיפלוגי כו', ואע"ג דרישא דשלא לשמו לא צריכא דמהתם שמעינן, אפילו הכי מיבעי ליה למיתניה משום דקבעי לאסוקי בה פלוגתייהו. אבל לעולם סיפא וסיפא דסיפא דברי הכל נינהו ואצטריכו כדאמרן, כנלע"ד והבן. והשתא דמוכח דסיפא אליבא דהילכתא איתניא, ניחא קושיא דתלמודא דווקא אשלא לאוכליו מאי תיקן כדפרישית, עוי"ל ואין להאריך יותר בביאור סוגית הגמרא כאן, וכבר יצאנו מעט מכוונתנו בחבור זה במה שהוכרחנו להרחיב קצת כדי לסייע פירושינו במשנתינו שהוא האמת לע"ד:

ועיין בחי' הלכות למהרש"א ז"ל שרצה ליישב התמיהה הנזכר כך דארישא ל"ק מאי תיקן, דאירי בעוקר הקרבן מפסח לשם שלמים ודאי דתיקן, דפסול שלמים הוא, ולא מחייב אנותר דידיה כמו אנותר דפסח, עד כאן דבריו ז"ל. נכנס הרב בדוחק עצום שא"א לשמעו, דודאי שלא לשמו פסול בכל שינוי שם, וכולל גם כל הנאכלין ללילה אחת, ועוד במ"כ כי רב אין מקום כלל לתירוצו, דאיך אפשר לומר שתיקן להאריך ימי אכילתו

שלא להביאו לידי נותר מהרה, כל שלא הוקבע לנותר כלל, והלא אין חייבין משום נותר פיגול וטמא עד שיקרבו כל מתיריו כהלכתן, ואיך יקרא תיקון דהיינו שהוציאו ממדה זו, שעדיין לא חלה עליו:

ולפי דרכו ז"ל כך היה נוח לו לומר שהוציאו לגמרי מידי נותר, במחשבת שינוי השם, דכיון דנעשית השחיטה במחשבת פיסול, שוב אין חייבין עליו משום נותר כלל. ולא משום פיגול וטמא כמבואר בפ"ד דזבחים ובכמה דוכתי, שכל שעירב מחשבת פיסול באחת מהעבודות, שוב אין חייבין על שום א' מג' דברים הללו, והיה זה תיקון גדול מאד ביתר שאת אם כדברי הרב ז"ל. אלא שאין הדבר רק כמו שאמרנו שאינו חשוב תיקון מה שהוציאו מכלל דברים אלו, כל זמן שלא נקבע הקרבן להתחייב בהם:

ותדע דאל"ה מאי דוחקיה דתלמודא לאשכוחי תיקון (בשלא לאוכליו), מה צורך עוד לתיקון יותר גדול מזה התיקון בעצמו, שהרי הוציאו בודאי כמו כן מידי איסורין הנ"ל, כיון שהקרבן פסול, דמה לי שינוי שם או שינוי בעלים, הכא והכא הקרבן פסול, ובלי ספק אין חייבין עליו עוד בשלשה איסורין הנ"ל. ע"כ פשוט מאד שאין מקום לדברים הללו, ונתעלמה הלכה מהגאון ז"ל במקום זה כבודו במקומו מונח. ועוד אפילו יהבינן ליה כל הא דאמרן לא תירץ כלום, דאכתי תקשי אמאי לא פריך אשאר זבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין, דסתמא תנן חייב מה תיקן בזה, ומ"ט נטר עד ההיא דשלא לאוכליו. שוב ראיתי שהשיגו בזה א"מ הגז"ל בס' תשובותיו (סי' קנ"ט) ולגודל חריפותו ורוחב בינתו היה פשוט אצלו וקיצר במובן כי בלי ספק נתכוין לכל מה שאמרנו:

פרק ז

משנה א

משנה לחם

ונותן את כרעיו כו'. כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו. וגו'. כולו כאחד משמע. רש"י.

משנה לחם

ור"ע נמי כולו כאחד בעי. ועל בסמוך משמע. ואדרבה לדידיה ניחא טפי. דס"ל תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה. וכי תלי ליה בתנור. יהיב רישיה לתתא. כי היכי דלהוי בית שחיטתו למטה וקדייב דמא. כמ"ש התו'. אשתכח דשפיר דייק קרא אליבא דר"ע. דודאי הכי בעי מיהוי. צלי אש ראשו על כרעיו דווקא. למעלה מהם ממש. ונכון. **וכתבו** התוספות דנראה לריב"א. אע"ג דמצוה לקלסו. אבל לא מיפסיל אם נחתך ממנו אבר. כדשרי לאכלו בזמן הזה. **ע"ל** פ"ד.

משנה לחם

לתוכו בגמרא בעי למפשט מהכא דס"ל כבולעו כך פולטו. **כתבו** התוספות אע"ג דמטעמא דכב"כפ.

לא הוי שרי אלא בדיעבד. בעי למשרי הכא גבי פסח לכת'. אע"ג דאיכא נמי כבד. גבי פסח. לא רצו להחמיר. ואפילו למאן דאסר בכבדא עלוי בישרא ל"ק כיון דלא אסר אלא מדרבנן עכ"ד. **והא** אתיא כדכתיבנא בסמוך מ"י. איברא בקושטא ליכא לאתויי ראיה מהכא. משום דלא כתבו התוספות. אלא לפום מאי דס"ד. אבל למאי דמסיק תלמודא. כיון דאיכא בה"ש. מידב דייב. תו לית ביה אפילו איסורא דרבנן.

משנה ב

משנה לחם

על השפוד של מתכת. א"נ אפילו של רמון. וחדא קתני. על השפוד ועל האסכלא. כדמפרש רש"י. שמניח השפוד על האסכלה.

משנה לחם

מיהו באינה מנוקבת. אפילו בשל רמון. לא. דמכל מקום קנגע בברזל.

משנה לחם

מעשה בר"ג עשי"ע (ספ"ט) ועפ"ב דביצה. **ונ"ל** דראב"צ גרסינן הכא נמי. כדגרסינן ספא"ע ובכ"מ שהוא היה אומר מנהגו של ר"ג. לא אביו רבי צדוק. שהיה זקן מאד בימי ר"ג.

משנה י

והגידין ישרפו בששה עשר. נ"ל שמכאן יצא לו להרמב"ם מ"ש בסוף הל' ה"פ שאין מנקרין הפסח כשאר בשר. ואף על פי שהראב"ד השיג עליו. הרי ממשנתינו נלמוד כן בבירור שאל"כ מה לנו להשהותן עד י"ו ולעשותן נותר. ומדוע לא ישרפו בי"ד והכי משמע נמי בגמרא ודו"ק. ולטענת הר"א כבר השיב הרב כ"מ. ואני תמה עוד אם כדברי הר"א ז"ל דחייש לאיסורא דרבנן בק"פ נמי. א"כ צריך לחטט אחריו כמו בחולין ונתבאר בפוסקים שצריך לחתוך בעצם במקום יניקת הקנוקנות. והיכי עביד הכי בפסח דאית ביה משום שבירת עצם אף על גב דלייף ביה דאפילו פגימה כדי חגירת צפורן נאסרת בו כפ"ק דחולין [ד' י"ז ע"ב]. ומשמע דהילכתא היא. אף בצ"ע למה השמיטה הר"מ כמו שזכרתי כבר בתשובה עיין ש"י סי'.

משנה לחם

בלח"ש. הרבכ"מ (וכך אתה אומר על כרחך בכבד הנצלה עמו. לפמ"ש התו' בד"א. עמש"ל מ"א דפרקין בס"ד).

משנה לחם

שם ס"פ. שי"ע (סי"א) ובתשובה כ"י בס"ד.

פרק ח

משנה ו

שמא יביאוהו לידי פסול. פירש"י ורע"ב שמא יטמא אונן למתו. והקשה תוס' יו"ט התינח כל זמן שלא נקבר אבל לאחר קבורה דלא שייך שמא יטמא מאי איכא למימר עכ"ל:

ונ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דהכי פירושו שמא מתוך שהוא טרוד ישכח ויטמא עצמו במת או בשאר הטומאות כדאשכחן דכוותה פ"ק דיומא [ד' י"ד א'] דגזרינן באונן שמא יאכל ולכן אסור בעבודה כל היום אפילו לאחר קבורה שמא מתוך שהוא טרוד ישכח ויתן לתוך פיו הכי נמי נימא אנן אחר שהטרדה של אונן גורמת לו לבוא לידי שכחה גם בטומאה יש לחוש שמא נטמא והוא לא ידע. וזה דבר נכון מאד לענ"ד ולפי זה כצ"ל בפירש"י שמא יטמא אונן למת (ששגגת הדפוס היא ונקל הוא זה) ובמ"ח דלקמן תמצא סעד גדול לפירושינו דה"ט דאצרכוה נמי טבילה לאונן ע"ש בתי"ט בשם הרמב"ם:

משנה ז

אין עושין חבורת עבדים נשים וקטנים. פירש הרע"ב עבדים עם קטנים. והתי"ט הביא בשם הר"מ ז"ל דאפילו חבורה שכולה קטנים לחוד אין עושין. ומשמע ליה לבתי"ט דאפי' בדיעבד הפסח פסול:

ולדידי אפילו לכתחלה קשיא לי ממשנה ו' דלעיל דכייל תנא כל הני דאין שוחטין עליהם בפני עצמן. ומדלא קתני קטנים בהדייהו. ש"מ דעל קטנים אפי' לכתחלה שפיר דמי. אף דיש לדחות וק"ל. מ"מ צ"ע פיסולא מנא ליה:

איברא למאי דאמרינן שה לבית אבות לאו דאורייתא. (נדרים דלו"א) דמן התורה אין הקטנים צריכין להמנות על פסח אביהן שבלא מינוי אוכלין ומינויין אינו אלא מדרבנן. א"כ ודאי דהפסח פסול כשלא נמנו עליו אלא קטנים בלבד. לפי שאין מינויין מינוי מן התורה והו"ל שלא למנוייו. אלא שעדיין יש חילוק בדבר שזה אינו אלא בקטנים ממש. אבל בהגיעו לעונת נדרים הואיל והקדשן הקדש מינויין מינוי לעצמן לבדן. וכדדייק בכ"מ מלשון הר"מ שתלה הטעם במה שאינן בני דעת. והני בני דעת נינהו:

והשתא דאתינן להכי אתי נמי שפיר דלא ליקשו מתניתין אהדדי. דבמתני' דלעיל לא כייל אלא כל הני דליכא לפלוגי בהו. משא"כ בקטנים דלא פסיקא ליה. דהאיכא קטנים דשוחטין עליהם כנז'. משו"ה לא תנינהו לעיל גבי הנך דאין שוחטין עליהן בפני עצמן דדייקינן מעיקרא:

משנה לחם

וכן מי שהבטיחוהו ע"פ רע"ב שכתב. אבל חבוש ע"י ישראל. כגון לכופו להוציא אשה פסולה. או. לשלם ממון. שוחטין עליהן אפילו בפ"ע. אם הבטיחוהו להוציאו. דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. **ולא** הבנתי איך שייך טעם זה בחבשוהו להוציא אשה. דבודאי לא מפקי ליה עד דמגרש. ובדידיה תליא מילתא. ולא משום דשארית ישראל לא ידברו כזב. **וכן** לא שייך נמי לאוקמה בחבישה אחריתא דמייתי רש"י. מהאי טעמא. **לכן** נראה עיקר. דמשום ממון איירי. דבהכי שייך שפיר הבטחה. לוותר לו חובו ושעבודו. **ומכאן** סיוע למ"ש רמ"א בהגה דח"מ (סצ"ז סמ"ו).

משנה לחם

בלח"ש לא ידע (ובגמרא דריש פרק כ"ג (יט"א) אגב מרריה דילמא מיקרי ונגע. ובפט"י (דקא"א) דילמא אגב מררייכו פשעתו בה).

משנה ח

אע"ג דרבנן גזרו אאנינות לילה. לגבי פסח לא העמידו דברי' במקום כרת. דכפי' הרע"ב. ואע"ג דאכילת פסחים לא מעכבא. מ"מ מתחלתו אינו בא אלא לאכילה:

כפורש מן הקבר. כתב הרע"ב אבל ערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ד"ה טובל ואוכל פסחו לערב. והכי איתא בגמרא. כתבו התו' תימה לריב"א דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן. עמ"ש בתי"ט ע"ז ותירוצו אינו נוח לי דמאי פסקא אע"ג דחייב אדם שלטהר עצמו ברגל. זהו כשנטמא. אבל כשלא נטמא טהרה מאי בעיא. ולא אמרו חייב אדם לטבול ברגל. וגם בל"ז תי' חלוש הוא מאד ולא אאריך בו.

אכן לענ"ד דקדקתי ומצאתי טבילה בישראל שמל. ולא עוד גדולה מזו שמענו ל' א' לרש"י בהערל אההיא דערל מקבל הזאה. שפירושו חייב לקבל הזאה משום דפורש מן הערלה כפורש מן הקבר. ואע"ג דדחי ליה רש"י ז"ל מהך דהכא דאמרינן אבל ישראל שמל טובל ואוכל פסחו. ומשמע לרש"י דישראל לא בעי הזאה. אכתי איכא לאוקמה דישראל לא בעי הזאת שלישי ושביעי. ולעולם הזאה בעי. כמו שע"כ אתה מוכרח לפרש בלשון הנ"ל. ע"ש בח"ש לרש"ל ודו"ק. וגמירי דאין הזאה בלי טבילה. עיין בהחולץ (דמ"וב):

אבל מלבד זה ראה מצאתי דאע"ג דנאמר דלא בעינן הזאה בישר' שמל. משום שיכול לקבל הזאה כשהוא ערל כפרש"י שם. מ"מ טבילה מיהת בעינן. כדמשמע התם דאמרינן מלו וטבלו. משמע דאכולהו ישראל קאי ולא סגי דהוו בהו טהורין נמי. אלא שכולם היו צריכין טבילה מן הערלה. וכדמוכח נמי מסידורא דנקט מלו והדר טבלו דבשלמא בעלמא גבי גר שפיר תני תנא עד שימול ויטבול. דלא סלקי ליה טבילותא מקמי דמהיל. דאכתי לאו בר חיובא הוא:

ותו אליבא דר"ע דמרבי לערל כטמא ודאי דצריך טבילה מדאורייתא. ושמא מתני' דהכא אליבא דר"ע איתניא. ואפי' מאן דפליג עליה. דילמא ס"ל מדרבנן מיהא בעי טבילה. והכי ודאי מסתברא דלא גרע מאונן דלעיל. דאצרכוה טבילה. משום דהוה מיתסר בקדשים עד השתא. ערל נמי הא איתסר ליה עד האידנא:

משנה לחם

סה"ד האידנא. נ"ב **עי"ל** שכל טורח זה אינו צריך. וה"פ אם נטמא טובל. וא"צ יותר. לאפוקי גר. דבעי הזאה נמי. משום טומאה. ובישראל לא גזרינן. **ויש** לדעת דפסח מצרים. לימא מסייעא לדברי ב"ש. עמ"ש בס"ד בספר אם לבינה ס"פ בא. **איברא** פסח יהושע. ודאי מסייע להא דערל ישראל ד"ה טובל ואוכל פסחו לערב.

פרק ט

משנה א

ואלו חייבין בהכרת. פירוש הרע"ב שוגג או נאנס. וזהו פירושו של הר"מ ז"ל במשנתינו. אבל לא כן דעת רש"י דהכי משמע בגמרא דשוגג ומזיד לאו בני כרת נינהו. וכבר השיגו הר"א ז"ל:

משנה לחם

בדרך רחוקה עשי"ע (סקכ"ז).

משנה לחם

השני טעם מתוק למצות פסח שני. עמ"ש בס"ד בעיר האלהית. שער היסוד.

משנה ה

משנה לחם

מה בין פ"מ לפ"ד כו'. **ושייר** אימורין. דלא אקטרינהו. דתר"י ג' מזבחות. משקוף ושתי מזוזות. ותו לא מידי. אלא שויסקי עבוד. **ונראה** דשייר נמי שלש כתות. ובזה ל"ק מ"ש תי"ט לקמן בד"ה ופ"ד. ומ"ש בירושלמי. דרש הוא.

משנה לחם

ופ"ד נוהג כל שבעה מסופקני אם פסח שעשו ישראל במדבר בכלל הזה. שהרי לא היה אלא הוראת שעה. כי שחוט חוץ היה. כמו פסח מצרים. וכל ימי מדבר לא עשו אלא פסח אחד.

משנה ו

שתמורת הפסח קריבה. שלמים אחר הפסח כלשון רש"י. ולכאורה ר"ל דווקא אחר הפסח ולא ידעתי למה כו' ואפילו אם נפרש אחר י"ד כו' מ"מ קשיא למה לא יוכל להקריב בי"ד עצמו. עכ"ל תי"ט:

ואין ספק אצלי שכ"ה כוונת רש"י במ"ש אחר הפסח דהיינו אחר י"ד שהוא הקרבת הפסח דבי"ד ודאי לא חזי לאקרוביה. דהא ודאי עד כאן לא מספקא ליה לר"י אלא בנדחה. דשמע מרביה דאיכא דחוי קרב. ואיכא דחוי רועה. ולא הוה בידיה לפרושי איזה דיחוי יותר גרוע. אם דיחוי דקביעת שעת שחיטה כדס"ל לר"ע. משום דהו"ל כדחייה בידים. או דילמא נמצא אחר שחיטה מיגרע גרע. דהוי דחוי מעיקרו. דלא איחזי בשעת שחיטה לגמרי. היינו דמיבעיא ליה. ופשטה ניהליה ר"ע. דהכי הוא דגמיר ליה רביה. דשחיטה עושה דיחוי שלא לקרב. הא מיהא בנמצא קודם זמן שחיטה. לענין לקרבו מיד קודם שתגיע שעת הקרבת פסח. פשיטא דקרב וכן תמורתו. דאכתי לא אידחי. ומותר הוא וקרב שלמים. זה ברור:

וכיון שזכינו לזה הרי על כרחנו אי אפשר לומר במשנתינו שיקרב בי"ד עצמו. דהא לא מיירי ר"י כלל אלא אי מנמצא קודם שחיטה ועברה עליו שעת שחיטה. או שנמצא לאחר שחיטת הפסח. ותמה על עצמי וכי שלמים קרבים אחר הפסח הלא זמנו של פסח אחר התמיד הוא. ואפילו אחר התמיד לא אפשר. משום עשה דהשלמה. הא ודאי צ"ל כפירש"י דמ"מ אף בדר"י בי"ד גופיה לא מצית אמרת. ושגגה היא ביד הרב תי"ט ז"ל:

משנה ח

ובדמי היפה שבהן. פסח אם קודם הפסח נסתאבו. ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאם לשלמי'. עכ"ל הרע"ב. ופשוט דר"ל שהמעו' דמי היפה שהיו ראויין לבוא פסח אותן לבד יביאם עכשיו לשלמים:

פרק י

משנה א

ואפי' עני שבישראל'. כתבו התו' י"מ דאדלעיל קאי עד שתחשך ואפי' עני שבישראל. עכ"ד. וקשיא לי דהא בלא"ה אין העני אוכל פתו קודם שתחשך כדאיתא בהדיא בגמרא דריש ברכות [ד' ב' ע"ב] שהוא זמן ק"ש. ואף שי"ל גם התו' נשמרו קצת מזה כמדומה. מ"מ נ"ל פי' קמא עיקר וק"ל:

משנה ג

מטבל בחזרת. כתב הרע"ב טיבול זה אינו בחרוסת. ודייק לה מדקתני לקמן הביאו לפניו חרוסת מכלל שעדיין לא הובא. והתו' הקשו ע"ז שאין ראיה מסיפא. ודעתם דלת"ק דסבירא ליה חרוסת לבטל הארס הוא גם בטיבול ראשון צריך:

וכדבריהם נ"ל עיקר אע"פ שה"ר יונה דחק לסתור דעתם. ולדבריו הסכים התי"ט. אצלי דברי רבותינו בעלי התוספת טובים ונכוחים מאד. ואני מבאר דעתם עוד דלא פליגי אפירושא דרע"ב ודעמיה דסברי דטיבול זה אינו בחרוסת דמצוה. אלא שצריך לטובלו בדבר חריף וחזק כחומץ ומי מלח מרובין שגם הם מבטלין הקפא:

והשתא אתי שפיר דלא קתני ליה ברישא. ואף על פי שהתו' נדחקו להסתייע מדשנה חזרת בסיפא. אע"ג דהא תני ליה. הוא הדין חרוסת דאיתיה נמי ברישא. אעפ"כ אינו חרוסת א'. אלא כך הוא הענין דחרוסת דלקמן דהוא של מצוה שנעשה זכר לטיט. הוא הנקרא בעצם וראשונה חרוסת על שם חרס. לפי שדומה לטיט של יוצר חרס. ולפי שמטבילין בו הושאל ג"כ לשאר מי הטיבול החריפים. כהא דתנן לעיל פ"ב דמכילתין אין נותנין קמח לתוך החרוסת. ולאו היינו חרוסת דמתני' דאיירי בה השתא. דהתם ליכא קפידא שיהא עשוי מפירות ועצי בשמים קדה וקנמון. שאינו אלא דבר חמוץ כדאיתא התם (עמ"ש שם בס"ד):

ולכן אני אומר דטיבול ראשון הוא בחרוסת של כל השנה. ולזה לא הוצרך התנא לשנותו שבו רגילין כל השנה. רק זה של מצוה שמקפידין בעשייתו הוכרח להשמיענו. והא דאמר אביי לשקועיה לחסא בחרוסת משום קפא. לאו בחרוסת דמצוה דווקא. שהחרוסת העשוי מחומץ ג"כ מבטל הקפא. ובודאי גם בטיבול ראשון יש לחוש לו. אדרבה יותר יש להקפיד בו מבשל מצוה. דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ושלא כדברי הר"י דאיפכא מסתברא וכלפי לייא. ואיך שיהא אם אולי לא נתכוונו התו' לדברים הללו. נ"ל שהדין אמת והפירוש נכון עד"ז במשנתינו. ונתיי' היטב מה טעם לא נשנה חרוסת ברישא:

משנה ה

לא יצא ידי חובתו. כלומר לא יצא כראוי אבל לא יצא כלל לא קאמר ודכוות' בסוכה [דף כ"ח ע"א] א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה לאו דווקא דהא כל מה דלא אמשיך אחר שולחנו לא סגי דלא יצא עכ"ל הר"ן מהעתקת התי"ט:

ואני תמה לדברים הללו פה קדוש כהר"ן יאמר דבר זה. (ובאמת לאו דידיה היא אלא דרביה הרמב"ן ז"ל בספר מלחמותיו מצאתי לו כן. ומ"מ אדברה נגד מלכים מה שהראוני מן השמים וללמוד אני צריך. והמעיין הישר יבחין ויעריך. אדם יודע מבין כן יאריך) אטו לאו היינו דאיפלי' ביה אמוראי פ"ק דברכות. [דף י"א ע"א]. דרב יוסף ס"ל עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום. ופירושו לא יצא י"ח כלל. וצריך לחזור ולקרות ק"ש.

ומייתי ראיה מהך דסוכה ע"ש. שמע מנה דהא דמהדרי ב"ש לא קיימת מצות סוכה לגמרי משמע:

וגדולה מזו שמענו שחכמים עושים סייג מדבריהם לעקור דבר מן התורה במשנה ראשונה דברכות. דאליבא דחכמים שם אינו רשאי לקרות ק"ש אחר חצות לילה. אע"ג דלא ס"ל בחצות אלא משום גזרה, ואתו רבנן ועקרי ק"ש דמדאורייתא. ע"ש בתר"י בפי' הרי"ף. וק"ו שיש כח בתקנת חכמים לעשות לעושה מצוה כאינו עושה כההיא דסוכה. וכ"ש הכא דבקום עשה קאי:

ולפי לשון הר"ן משמע דס"ל אם השלים הסדר ולא אמר ג' דברים הללו. מ"מ יצא י"ח. אע"פ שלא יצא כראוי. וכאילו יאמר שבדיעבד יצא ואין צריך לחזור ולאמרם. דאל"ה למאי נ"מ אמרה להך מילתא. אי איתא דאיהו ז"ל נמי ס"ל דלא סגי דלא נימרינהו אף בדיעבד:

ואם לומר שעכ"פ שכר מצוה יש לו. אע"פ שלא קיים תקנת חכמים. מנליה הא. אדרבה אשכחן דמיענש העובר על דבריהם כר' טרפון. [שם]. וכן אמרו בגזרה קלה שלהן כל העובר על ד"ח חייב מיתה. [ברכות דף ד' ע"ב]:

אלא שבזה יש לחלק בין כשעבר על ד"ח במזיד. כגון דאיפסיקא הילכתא כב"ה ועבד כב"ש. או איפכא אי עבד כב"ה. אליבא דב"ש כההיא דסוכה. לא יצא י"ח כלל. ולדברי שניהם צריך לחזור ולקיימה כתקנה. ולא יהבי ליה שכר מצוה לגמרי:

אבל שגג ולא קיים המצוה כתקנת חכמים. אם אפשר לו לחזור לקיימה כהוגן. צריך לחזור דהיינו דאמרינן לא עשה ולא כלום בדיעבד כב"ש. ולא מפלגינן בין שוגג למזיד. אמנם אם עבר הזמן וא"א לו לתקנה. מ"מ שכר מצוה בידו. כיון שעשה כדין תורה. אף שחיסר תקנת חכמים. אחר ששגג בה. כך נ"ל דברים ברורים בעזה"י. (ושוב מצאתי ראיתי בתו' דסוכה (דג"א) ד"ה דאמר לך מני ב"ש. שכתבו בפירוש דלב"ש דאמרי לא קיימת מצות סוכה לגמרי משמע. אפי' מדאו' לא יצא. ומדב"ש נשמע לב"ה ודוק בגמרא דברכות הנז') אך הר"ן שסתם דבריו ונסתייע מאותה שבסוכה ולא זכר ולא פקד אותה דריש ברכות לא נמלט מן התימה. ועמ"ש בס"ד בחי' לא"ח (סי' ס"ב):

מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. גי' הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ע"ש שלא הספיק כו' שנאמר ויאפו את הבצק וגו' ולא יכלו להתמהמה. כתב הר"ן שאילו יכלו להתמהמה היו מחמיצין אותו דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום ולמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ. ולפיכך אילו יכלו להתמהמה החמיצו עיסותיהם לצורך מחר שלא הוזהרו בב"י כו'. וע"ז כתב תי"ט אע"ג דכל יום ט"ו היו אסורין לאכול חמץ. מ"מ במלאכה היו מותרין

שלא נצטוו במצרים על שביתת י"ט והיו יכולין לאפותו לצורך מחרתו שלאחר יום היציאה. וז"ש הר"ן ולמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ אינו מובן לי. דאי לראות חמץ אף בלילה לא נאסרו וכן במלאכה. ואי לאכול גם ביום נאסרו. ע"כ:

הוצרכתי להעתיק כל לשו' באשר כולו משגה ובמ"כ כד ניים ושכיב כתב כל זה. ולפי שהתחיל לפרש דברי הר"ן בשבוש משו"ה לא סלקי ליה כהוגן ולא ירד לסוף דעתו. וכל זה גורם יסוד כוזב שהניח הרב תי"ט שלא נצטוו במצרים על שביתת י"ט. וכן שנה בדבר זה בסוף לשונו הנז'. דבלילה (ר"ל של ט"ו) לא נאסרו גם במלאכה. ולא ידעתי מנא ליה הא:

ולי נראה פשוט שהיו אסורין במלאכה ונצטוו על שביתת י"ט ולא כמ"ש הרב ז"ל. דהא אדרבה בהדיא כתיבי קראי בפסח מצרים שנצטוו לשבות בראשון ובשביעי. וקראי הכי מוכחי מדאצטריך קרא יתירא לפסח דורות כדפירש"י בפסוק ושמרתם ודוק. ש"מ דקראי דלעיל מניה כפשטא בפסח מצרים משתעי וילמד מענינו. וזה פשוט לדעתי וברור בדעת הר"ן:

ואפילו במה שסובר הר"ן שלא הוזהרו בב"י וב"י. נחלק הרמב"ן ז"ל דס"ל שהוזהרו שלא להחמיץ. עיין בפירושו על התורה. (עמ"ש בגלעד בס"ד) ואין להר"ן ראיה לדעתו זאת. רק מסברא דנפשיה קאמר לה. מדלא נהג פסח מצרים אלא יום א'. וקרא דב"י וב"י בז' ימים הוא דכתיב. להכי מסתברא ליה דלא נאסרו רק באכילה. דילפינן מקרא דלא יאכל דסמיך להיום אתם יוצאין. ועכ"ז ס"ל להרמב"ן ז"ל דאזהרת ב"י וב"י קאי נמי איום א' דפסח מצרים. שהוא דבר הלמד מענינו. כל שכן שאין להוסיף מלבינו שהציווי שנאמר במצרים לשבות בי"ט. לא נאמר לאותו דור. ובלי ספק אין הדעת הנכונה סובלת זה:

ומעתה דברי הר"ן ז"ל מובנים היטב באומרו ולמחר היו מותרין במלאכה ובחמץ. ור"ל במחר שלאחר יום ט"ו דביה קאי. דאז הותרו באכילת חמץ ובמלאכה. אבל בט"ו אסורין היו לאפות לצורך י"ו שלא כדעת התי"ט. ולשון ר"ן שאילו יכלו היו מחמיצין אותו אטעייה. כסבור הוא שדעת הר"ן שהיו מחמצין אותו בידיהם ומלאכה היא. ולא היא שדעת הר"ן. אילולי החפזון. היו מניחין הבצק להחמיץ מאליו. שעל זה לא הוזהרו לדעתו. והיו אופין אותו ביום המחרת שהוא י"ו שאז הותרו במלאכה. וזה ברור. וכבוד התי"ט במקומו מונח ששגג בכאן שגגות רבות בהבנת לשון הר"ן. ואע"פ שכבר יש בו די והותר למבינים. במ"ש שלא כדברי בתי"ט. שרצה לומר שלא נאסרה המלאכה בי"ט של פסח מצרים. ולא נסתפק בו אדם מעולם שזהו טעות גדול:

עוד אמרתי להביא ראיה ברורה אע"פ שא"צ. דהכי מוכח נמי מהא דילפינן [שבת דף כ"ד ע"ב] דאין שורפין קדשים בי"ט מלא תותירו עד בוקר והנותר עד בוקר ליתן בוקר שני לשריפתו. ולא לשורפן בי"ט. והך קרא על כרחין בפסח מצרים כמשמעו מיירי. דאל"כ לא היינו יודעין דין הנותר בו ושנינו בו נוהג יום א' ודוק היטב:

להודות ולהלל. כתבו התו' י"א שבע הודאות ולא יותר כנגד שבעה רקיעים. וכתב תי"ט ואי משום הא יש לי לקיים גירסא דט' הוו. דז' רקיעים לז' כוכבי לכת ושמיני למזלות ותשיעי גלגל היומי עכ"ל:

ואני אומר בזה אם כדבריו הרי עשרה הם כדברי הרמב"ם ז"ל במדע. ושאר חכמי המחקר כמו כן הסכימו על העשירי קודש לה'. שקראוהו גלגל השכל:

אמנם דעת התו' נכונה דלא אמרי' הודאות אלא כנגד השבעה שידועים ומפורסמים אבל האחרים אינם ידועים ולא כל כך מוסכמים. וגם לבעלי המחקר בהם דעות שונות. יש מהם מי שמניח גלגל המזלות להיקף היומי. וזולת זה עוד דעות חלוקות להם במספרים של גלגלים. אבל באלו השבעה דכוכבי לכת הכל מודים:

וכן בהרבה עניני התורה רמוזים השביעיות כידוע. שמכוונים נגד שבע מדו' עליונות ועם שיש שלש עליונות יותר וגבוהים עליהם. לגודל התעלמותם ולפי שאינן מושגות לא נרמזו בתורה כל כך כנודע. כן הוא הדבר בגלגלים שהם נערכים לעומת גלגלי מרכבה ואורות עליונות. אין לנו השגה ברורה רק בשבעה מהם. ועל כן אין לנו לעשות זכר ולתת חלק כי אם לשבעה. לא לשמונה ותשעה. וזה ברור לע"ד. ולכל הדברים הגלויים יש רמזים נסתרים שמכוונים כנגדם בעניני התורה הקדושה. והדברים עתיקים עומדי' ברומו של עולם נכוחים למבין. וישרים למוצאי דעת קדושים בינה זאת:

ונאמר לפניו הללויה. כ"ה הנכונה. ובזה א"צ למ"ש הט"ז בשם זקנו שבדה מלבו להגיה **ונאמר** מהנפעל. וליתא אלא הוא מאיתן הקל וק"ל:

משנה לחם

ז"**ל** הזקן המופלג בתורה כמהר"א אפטרוד בהשגותיו עלי. מה שתמה הרב המחבר בספר ל"ש על הר"ן שהביאו בתי"ט פ"י דפסח'. אין זה תמיה כלל לענ"ד. כי לזר יחשב להר"ן לומר שלא יצא אפילו מדאורייתא אם לא עשה כד"ח שהחמירו על ד"ת. והא דאמרי' עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום כו'. הר"ן ס"ל לאו דווקא אלא לא עשה כלום מדרבנן. ולאפוקי מדתני רב יחזקאל עשה כדב"ש עשה כו'. משמע ששניהם שקולים ויכול לעשות לכתחלה כזה או כזה. וכדאמרינן בפת"ה דעבד כמר עבד כו'. ושם משמע אף לכתחלה כו'. וקמ"ל ר"י דאם עשה כד"ח לא יצא מדרבנן. אבל מדאורייתא יצא. ומייתי ראיה ממתניתין דסוכה א"כ היית נוהג כו'. וגם שם הפירוש כאילו לא קיים מצות סוכה כמצות חכמים. אבל מדאורייתא יצא. ולא כפירוש תוספות. דאפילו מדאורייתא לא יצא כו'. וכ"מ מהרמב"ם

פ"ד מה"ס. וז"ל מי שהיה ראשו ורובו כו' ה"ז אסור. וכאילו לא אכל בסוכה כו'. ומדלא כתב סתם לא יצא כו'. משמע מדאורייתא יצא. ודוגמא לזה דאמרינן זבחים (ד"ו) וסמך ונרצה וכי סמיכה מכפרת כו'. עד שאם עשה לסמיכה שירי מצוה. מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר. וא"כ אין לסתור דברי הר"ן מדברי תוספות. ועוד ראיה דא"א לומר שאם יצא מדאורייתא ועבר אד"ח שאפילו מדאורייתא לא יצא. דאיתא בגמרא דיבמות דשקלי וטרי אם יש כח ביד ב"ד לעקור דבר מה"ת. לפי המסקנא דמוקמינן בשב וא"ת שאני. נשמע נמי דבכל מקום הדין תורה במקומו עומד. ואין כח ביד ב"ד לעקור המצוה כ"א בשב וא"ת, שלא יעשה המצוה לכתחלה. אבל מה שעשה עשה. וא"כ אין ראיתו ראייה. והא דאמרו חכמים שאינו רשאי לקרות כ"א עד חצות. דשם פטרו אותו לאחר חצות מלקרות כדי לעשות סייג. וזה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מדאורייתא בשות"ע. אבל לעקור מצוה אשר עשה האדם כבר שיהיה כלא היה מנ"ל. וכה"ד הר"ן לפענ"ד עכ"ה. **אי"ע** יש כאן לעג הרבה. יגיעת בשר היא להשיב על דברים שאין להם קץ כאלה. ולהעלותם על ספר לא והיו כדאי. המעיין בספר לח"ש אשר יראה יגיד שבלי ספק לא עיין בו היטב המשיג הנ"ל. ואם קרא תחלת הלשון. לא קרא סופו בודאי. לולי זאת איך אפשר שירבה דברים כל כך ללא הועיל. ואינם אלא מחסרון הבנת לשוני שם. וכבר הכל מתוקן ומבואר היטב בעצמו על כן האריכות בזה אינו אלא גנאי. אעפ"כ לא יכולתי מלט משא שלא יאמר עלי שהשלכתי דברי אחרי גווי. וגם כדי שלא יכשל אדם בדבריו. לפיכך מההכרח להציג תשובתו בצדו בקוצר. ריש מילין אומר. מ"ש לזר יחשב להר"ן כו'. **אין** זר אתנו. מאחר שהתוספות הבינו כך (והכי איתא נמי בהדיא ברמזי פסקי תוספות שחברם בעל הטורים) ואפילו היה כן. היה צריך להזכירו לפחות. ולבאר דלא כלום ל"ד. אלא מדרבנן בלבד. ואיך נסתייע מההיא דסוכה. והיא גופה קשיא עליה. דלאו הכי משמע לפי פשט הסוגי'. וכהבנת התוספות ג"כ. ואיך תהיה כ"כ פלוגתא רחוקה בעיון סוגיא אחת. דמאי דפסיקא להו להתוספות בה. פשיטא ליה להר"ן איפכא. מבלי שיזכיר הסוגיא ולא ד"ת ושקדמוהו. אם לא שנתעלמה אותם סוגיא מהר"ן ז"ל באותה שעה. ותגדל התמיהא ביותר על התי"ט שהביאו. ולא חשש כלל לדברי תוספות הקודמים בזמן ובמעלה. אלא דאשתמטתיה נמי בלי ספק. **מ"ש** מהרמב"ם ז"ל. עם שאינו מהצורך להשיב על זאת. ויונח שהרמב"ם ז"ל נמי כהר"ן ס"ל (וכמו שבאמת היה סבור גם הרמב"ן ז"ל. כמ"ש בס"ד בספרי שם) רבותא למחשב גברי. אטו כיפי תלו לה. משו"ה לא מייתנא דעתין. ולא סרה תמיהתי בכך. בפרט מהר"ן ז"ל שהוא אחרון. ותי"ט אחרון שבאחרונים. שלא חשו לדברי תו'. ולפשט משמעות הסוגיא דברכות. אבל באמת מהרמב"ם ז"ל לא תשמע מידי. לפום מאי דפרישית בספרי הנ"ל בס"ד במסקנא. דודאי שאני לן בין שוגג למזיד. **והשתא** ניחא טפי לשון הר"מ. דלא כתב סתם לא יצא. משום דהוה משמע בכל גוונא אפילו שוגג נמי. להכי נקט אסור בדווקא. דמשמע משום דעבד איסורא. הוא דהוי ליה כאילו לא אכל בסוכה. **מש"ע** ודוגמא לזה דאמרינן וסמך ונרצה. **אומר אני** מה זו סמיכה לא לרצון. ולסמיכה מה זו עושה כאן. שאינה מד"ח ולא מגזרתם. שתהא נחשבת כאילו לא כיפר. אבל מן הכתוב נלמד שהכפרה תלויה בה ג"כ. אלא שאינה מעכבת הכפרה כמו הדם. **וכנראה** שלא הבין פשט הגמרא שם. דהא מוקמינן

לה מאי כיפר. עשה דקודם הפרשה. ומעלין עליו כאילו לא כיפר. אעשה דסמיכה. ובהא סלקא סוגיא. ומאי דסא"ד דר"ה התם. דילמא מאי כיפר גברא כו'. דחי תלמודא. אלא דווקא לא כיפר ממש. דומיא דכפר. הא כדאיתא. והא כדאיתא. הא ע"כ לא נחית לסוף אותה סוגיא כלל. ומה ענין שמטה אצל ה"ס. **איברא** אפילו לפום מאי דסלקא אדעתיה דמי. לא דמי אלא כאוכלא לדנא. דאי נמי איתא לפירושו. דכפר דיעבד. ולא כפר לכתחלה. והכא נמי דכוותה. אי הכי. מאי שנא דלא מפרש לה הכא נמי כה"ג. מעלין עליו כאילו לא עשה כלום ועשה. כדחזינן התם דאצטריך לפרושי בהדיא. אלא ש"מ לא מילתא היא. ולא כלום. לגמרי משמע. ולית בה ספקא שאין הלשון יוצא מידי פשוטו כלל וכלל. **מש"ע** ועוד ראיה דאא"ל שאם יצא מדאורייתא ועבר אד"מ שאפילו מ"ה ל"י. דאיתא בגמרא יבמות כו' ולפי המסקנא בשו"ת. נשמע דבכ"מ הד"ת במקומו עומד. ואין כח ביד ב"ד לעקור המצוה. כי אם שלא יעשה לכתחלה כו'. וא"כ אין ראייתו ראיה. והא דא"ח שאינו רשאי לקרות כ"א ע"ח. דשם פטרו כדי לעשות סייג כו'. **במ"כ** לא ידע מאי קאמר. ואע"פ שמוחזקני בו שבקי בחדרי תורה לדון ק"ו אינו יודע. ואם כח ב"ד יפה לבטל ממצוה בשו"ת. משום גזרה. עאכ"ו שכחם יפה שלא לבטל. ולא לעקור דבר מן התורה. ולגזור שיהא נחשב כאינו עדיין לא קיים המצוה. כל זמן שיש בידו לתקן. כדי שיצטרך לחזור ולעשותה כתקנת חכמים. ושאם הזיד ולא עשה. לא יטול עליה שכר לגמרי. אע"פ שבשוגג. יש לו שכר מצוה כל דהיא מיהא. כמ"ש באר היטב בספרי. הנ"ל. ומשם לקח ראיה זו. המובלעת בתוך נעימת הלשון שם. באופן שאינה אלא עזר כנגד הר"ן. וזה המליץ בעדו. הביאה לחובתו. דהא התם נמי לכ"ע. כי אמרינן לא כלום. לגמרי משמע. מה שעשה לא עשה. ולא הועיל כלום לתקן השיריים. אלא בעל כרחך צריך לחזור ולתרום (אע"ג דההיא גריוא הויא תרומה לדר"ן בר"ה. ולר"ח אפילו ההיא גריוא הדרא לטיבלה) דון מנה. בכ"מ דאתמר לא עשה כלום. לא מידי עבד. לענין מאי דאפשר לתקוני. דצריך למהדר ולתקן. והכא נמי דכוותה. דצריך לחזור ולקרות. ושם ביושב ושלחנו בבית צריך לחזור ולאכול בסוכה וגדולה מזו שנינו בהנזקין. על חטאת הגזולה שמכפרת. אע"ג דיאוש כדי לא קני (אליבא דמ"ד) הפקיעו חכמים חיוב חטאת מן המחויב. ולמ"ד יאוש קני. גזרו בנודעה לרבים. שלא תכפר. וצריך להביא אחרת. **ואע"פ** שכתבו התוספות שם שלאחר זריקה א"צ להתכפר באחרת. אינו משמע כן. דהא אין כפרה אלא בדם. **באמת** רש"י אסברה לה. שלא תקרב לכתחלה. ואין משמעות הלשון כך. ועמ"ש בחי"ג ועפה"ק (דטו"א) תו' ד"ה אי ר' יוסי **ויתר** על כל אלה שמענו לר"מ. כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין. עושהו ממזר דאורייתא ע"ש. דכוותה המשנה ממטבע שטבעו בברכות. טועה. וצריך לחזור ולברך כתקנת חז"ל. ולא חיישינן להזכרת שם שמים לבטלה. ובעל בירושת אשה ובטומאתה. אף אם הוא כהן. כדאורייתא שויוה. אע"פ שאינה אלא מד"ס. ומתנת ש"מ אינה אלא מדרבנן. ועשאוה כשל תורה (בתרא קע"ו) והמקדש בחמץ דרבנן. אין חוששין לקדושיו. וכן בגזל. ועיין עוד בקונטרס סייג לתורה. **והיא** תמיהא קיימת אם יחלוק הר"ן בכך. וקרוב בעיני שלא נחלק על זו. רק במקום שאי אפשר לתקן דבריו אמורים. **ובזו** אנו מודים. בתנאי כשהיה שוגג. **משא"כ** במזיד לעבור על דברי סופרים. הפסיד כל שכרו בלי ספק. והם דברים מחוורים בעזה"י. וזקן זה במ"כ לא ירד לסוף לשוני

המוכיח על תחלתו. וניכר שראש דברי אמת. בצדק כל אמרי פי בדבר זה. כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת. עליהם אין להוסיף. מהן אין לגרוע. ומשום דנ"מ טובא לדינא לכן צריך לקבוע בהן מסמרות. ומנה לא תזוע.

משנה ט

לא זו פוטרת זו. משמע דאינו יכול לכוללן כאחד. לומר אקב"ו לאכול הפסח והזבח. אלא צריך דווקא לכל א' ברכה בפ"ע. ונ"ל משום דאין עושין מצות חבילות. [סוטה דף ח' ע"א] וגם דומיא דאין חותמין בשתים. ול"ד להא דקיי"ל כוללין בברכה מעין ג' על הארץ והמחיה והפירות ביחד. עיין הטעם בא"ח סי' ר"ח:

משנה י

משנה לחם

בלח"ש אבל בט"ו אסורין היו לאפות לצורך י"ו (ואין לתמוה אם נצטוו על השביתה בט"ו. איך יצאו בו לדרך. כי המשא לא נאסר בי"ט אף בר"ה (אלא מד"ח). שלא לעשות בי"ט כעובדין דחול. ותחומין נמי דרבנן. ואפילו בשבת. ולכ"ע לא אפקוד אלא אי במרה אי בסיני למר כדא"ל. ולמר כדא"ל. כ"ש שהרי נשאם על כנפי נשרים. ומאן לימא לן נמי דלא הוו בורגנין התם. זכר לדבר. ויסעו מרעמסס סוכותה. שנראה המקום ההוא היה קרוי כך. ע"ש הסוכות שהיו נמצאים שם. ומצו למיזל כמה דבעו (וכדתנינן תמן עשר סוכות מירושלם עד צוק) אבל באמת א"צ לכך כלל. **לפיכך** תמהתי מראות מ"ש ב"ס מקראי קודש (פ"ד מח"ב דנח"א) וז"ל דלא יתכן כלל דצווי שבעת ימים מצות תאכל. שב על יוצאי מצרים. שהרי כתיב בו וביום הראשון מקרא קודש וכו' כל מלאכה לא יעשה בהם. והם ביום הראשון יצאו ממצרים והלכו באשר הלכו ולא שמרו את היום הראשון כו'. **וכבר** הראית לדעת ששבוש הוא זה. להוכיח ממנו שלא נצטוו על שביתת י"ט בפסח מצרים. **כיוצא** בזו נשתבש המחבר הלז בפרק שלפניו (דנו"ב) ז"ל ומה שבאה האכילה (ר"ל מצות אכילת פסח ומצות) בלילה ושל יום ט"ו שעמו. **לא** ידענא מאי קאמר. כי אין מצות אכילה בפסח ולא במצה. ביום רק בלילה בלבד. **גם** כתב באותו עמוד. ז"ל ור"ש הורה ענין זה יותר מפורש במכילתא. בא הכתוב ללמדך שלעולם נמנים על הפסח כו' עד שישחט. **איברא** מתניתין היא. ובפלוגתא שנויה. כנראה שתקפה עליו משנתנו של ב"מ זה שלא כו'.

משנה לחם

שם לע"ד (וראיה גמורה לדברינו ולקיים גרסת שבע. כמ"ש התוספות. מהא דאמרינן בהתכלת. הפוחת לא יפחות משבע כנגד שבע רקיעים. והמוסיף אל יוסיף על שלש עשרה. כנגד ששה אוירים שביניהן וק"ל).

משנה לחם

שם ס"פ סימן ר"ח. נ"ב **אמנם** עדיין צ"ע דקשיא לי מאי שנא ממפריש תרומה ומעשרות כאחת. שכוללן באחד. אם רצה. כדאיתא בתוספתא. ונפסק כן בש"ע י"ד (סשל"א סע"ח) לכן חוזרני בי. **ונ"ל** יותר

עיקר. דהכא נמי לא צריך דווקא לברך שתי ברכות נפרדות. דלא קמ"ל אלא שאין זכרון אחד עולה לשניהן. אלא צריך לפטור כל אחת מהן ביחוד. ולעולם אם ירצה רשאי לכללן דהוו להו נמי כשתי ברכות. כשמזכיר בה שני הדברים. שיש לו לברך עליהם. וברכה ומצוה תרי מילי נינהו. וגם ברכת המצות שניא. מברכת הנהנין האחרונה.

משנה לחם

סליקא לה מסכת פסחים